

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
כי תשא
אדר ה'תש"פ ב'של"א
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

נושאי השיעור:

המשך בעניין רפיות אותיות בג"ד כפ"ת אחרי אותיות אהו"י, הסבר מדוע נתקבל אצלינו לגרוס אהו"י, ולא אוי"ה או יהו"א, וכללים עפ"י הפשט והסוד בעניין זה.

התייחסות מרן שליט"א לדברי מדקדק אשכנזי בדורנו בעניין דלעיל, טרוניה על השתמשותו בדעות ובלשונות מודרניים חיצוניים, הרחבה בענייני מסורת ודקדוק, ודעת מה"ר נתנאל בן ישעיה לגבי הפסוק 'וירא בלק'.

דברי התעוררות לאור התפשטות המגיפה 'קורונה', סיבה הנראית לביאתה, ובמה עלינו להתחזק. דבר כבוד שהיה בתימן בתקופת מה"ר זכריה הרופא, והלכות בענייני רפואה הנוגעות לכך. קורונה בגימטריא המשיח בא.

השלמה בעניין קריאת פסוקי הגאולה שבמגילת אסתר, האם הציבור אומרם בקול רם קודם לש"צ או אחריו.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 535

קול הלשון – 03-6171031

השיעור מוקדש להצלחת ידידנו

רבי אתי בן ידידנו הרב רפאל גדסי הי"ו

שהתנדב להצלחתו, ולהצלחת כל בני משפחתו.

המקום ב"ה ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיו, מכל צרה ונזק

יצילהו, וימלא כל משאלות לבו ולבכם לטובה, אכי"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש להצלחת ידידנו רבי אתי בן ידידנו הרב רפאל גדיס הי"ו שהתנדב להצלחתו, ולהצלחת כל בני משפחתו.

המקום ב"ה ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידי, מכל צרה ונזק יצילהו, וימלא כל משאלות לבו ולבכם לטובה, אבי"ר.

המשך בעניין רפיות אותיות בג"ד כפ"ת אחרי אותיות אהו"י, הסבר מדוע נתקבל אצלינו לגרוס אהו"י, ולא אוי"ה או יהו"א, וכללים עפ"י הפשט והסוד בעניין זה.

בספר בני יששכר [מאמרי חדשי תמוז אב, בדפוס החדש, דף קט"ז] כתוב בזה"ל, והנה כעת בעוונותינו הרבים, אין השם שלם (וחסר ו"ה), ואין הכסא שלם (וחסר א'). בזה הקב"ה נשבע.

הרי על הפסוק [שמות י"ז ט"ז], ויאמר, פי יד על פס יו, מלחמה ליי בעמלק, מדר דר, דורשים חז"ל [פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פסקא ג – זכור] ואומרים כך, ר' לוי בשם ר' חונא בר' חנינא, כל זמן שזרעו של עמלק קיים בעולם, לא השם שלם, ולא הכסא שלם. אבל זרעו של עמלק מן העולם, השם שלם, והכסא שלם. הרי בפסוק כתוב י"ה, חסרות שני אותיות, וא"ו וה"א, בגלל עמלק.

הרב בני יששכר עומד על כך, וכבר הבאנוהו בשיעור מוצש"ק בשלח ומוצש"ק תרומה התש"פ, מתוך ספר המטעמים שהעתיקו בקיצור, כי לא מצאתיהו בפנים, במקור. דהיינו, בזמנו, לא מצאתי זאת בספר בני יששכר עצמו. אבל עתה זכיתי לראות את הדברים במקורם, שהם ביתר הרחבה.

וזה לשונו, והנה כעת בעוונותינו הרבים, אין השם שלם (וחסר ו"ה), ואין הכסא שלם (וחסר א'), וחסר י' מירושליים, וחסר ו' מאליהו (עד אשר יגדל נא כ"ח אדניי היינו אלו האותיות הנ"ל בגימטריא כ"ח), ובמהרה תוחזר העטרה לישנה.

בחלק השני של שיעור זה, אנחנו נדבר בעז"ה על עניין הקורונה. האם אתם יודעים כיצד כותבים את המלה, קורונה?

הערה מהקהל: בהתחלה אות קו"ף.

תשובת מרן שליט"א: כן. אבל השאלה היא על ההמשך. מקובל לכתוב קורונה, קו"ף וא"ו רי"ש וא"ו וכו', אבל אם תכתבו באות אל"ף, דהיינו קארונה, יצא בדיוק קרן, אל"ף וא"ו וה"א. המלה קורונה היא בלועזית, לכן מסתבר שאפשר לכתוב אותה בלשוננו עם אל"ף, קארונה. וממילא יצא לנו קרן, כמו שכתוב [תהלים קמח], וְיָרֵם קֶרֶן לְעַמּוֹ, וכן כתוב [שמואל א פרק ב, י], וְיָרֵם קֶרֶן מְשִׁיחוֹ. בנוסף ל'קרן', כתוב גם וא"ו וה"א, ואלו החסרים לנו בגלותנו, ונזכה להם כאשר ימחה זרעו של עמלק, בביאת המשיח, והאל"ף חסרה מן הכסא. הקארונה רומזת לחסרון האותיות, אל"ף, וא"ו וה"א, שהם חסרים לנו בגלותנו.

נחזור לדברי הבני יששכר שכתב כך, והנה אלו האותיות החסרים, המה באל"ף בי"ת אותיות אהו"י. כאמור, האל"ף חסרה מן כסא, הה"א והו"ו משם הו"ה ברוך הוא, והו"ד מן ירושלים. בדרך כלל במקראות, מאות פעמים, לבד מכמה מקומות בודדים, כתוב ירושלם חסר ו"ד. כמובן זהו רק בכתובה, אבל בקריאה אומרים ירושלים. אך בפועל, דהיינו בכתובה, האות ו"ד חסירה, מפני שהיא רומזת למלכות, והשכינה בגלות.

אומר הבני יששכר, כי כיון שהאותיות החסרות לנו הן אהו"י, על כן, אחר האותיות הללו לא יבואו אותיות דגושים, כי הדגש מורה על חוזק וגבורה ודין. מה שאין כן רפה, הוא ממותק. ואחר שיוחזרו האותיות הנ"ל, לא יהיה עוד חוזק הדין בעולם.

המרמז גם כן לאלו הכ"ב ימים, שהם אותיות שאחריהן לא יבוא הדגש, רק רפה. והם אותיות הנחים במבטא, על כן הוא מסוגל להשקיט זעף וסער הים, לכתבו על תורן הספינה לצד שהרוח מנשב, כמבואר בכתבי מרן האר"י ז"ל. על כן הוא מסוגל ג"כ להשקיט זעף וסער הדינים באלו הימים, והוא שם הדעת עטרא דגבורות, ויוצא מר"ת דפסוק בראשית כל הפסוק הר"ת שלו בגימ' כ"ב, מנין השם הנ"ל.

שורש הדברים הוא בסתרי תורה, וכבר בשולי הדף שם בהגהות הצבי והצדק [אותיות ע"ט ופ'], ציינו את עיקרם, ואנו לא ניכנס ונתעמק בהם, רק נטעם מהם, בבחינת מעט מקצה המטה.

וזה לשונם, הדעת כולל ב' בחינות, חסדים וגבורות, שנמשכו מחו"ב, וממנו מתפשטים מדות חסד וגבורה. על כן קו ימין שבו חסד, נקרא עיטרא דחסדים, וקו השמאלי עיטרא דגבורות. וז"ל פע"ח שער הק"ש פכ"ה מ"ב ע"א, עטרא דחור"ג נקרא שם אהו"ה שהוא בדעת, ושם אהו"י הוא שם אהו"ה שבדעת הכולל בו ה"ח וה"ג, וה' יתירה זו היא המתקה לה' גבורות עיי"ש. שם אהו"ה יוצא מר"ת הפסוק, א'ת ה'שמים ו'את ה'ארץ, ושם אהו"י מפ' א'ת ה'שמים ו'לא י'היה: פע"ח שער חג השבועות דרוש מהרח"ו לט"ו באב, ודע, כי אותיות אהו"י הם חיות גדול למועדי הוי"ה, אהו"י גופא שם קדוש היוצא מן אהי"ה הוי"ה באותיות שהן פשוטות בלי שום כפל, ואלו אותיות שם כח שסערת הים נוחה מפניה, אם תכתוב חותם על תורן הספינה לאותו צד שהרוח נושבת.

מדוע אני אומר זאת? חושבני שבכך מובן, כיצד להסביר מדוע העדיפו בדורות האחרונים לקרוא לאותיות שלפני בג"ד כפ"ת בשם אהו"י, למרות שהקדמונים עשו סדר אחר, או"ה או יהו"א, שיש לכך משמעות, כפי שכבר ביארנו בס"ד בַּעֲבָר. בכל זאת, נתקבל ונתפשט בדורות האחרונים לומר אהו"י, כי

הבני יששכר מקשר זאת לימי החרבן. וזה לשונו, וכעת בעת החסרון בעוה"ר, הן המה הימים האלה כ"ב, מנין אהו"י. הוא אומר שמנין הימים הוא כ"ב, ואלו הם ימי בין המצרים. כנראה שהוא לקח בחשבון גם את יום י' באב, שמנהגם להוסיף בו קצת מנהגי אבילות עד חצות היום, וישנם האומרים להחמיר אפילו עד סוף היום [עיי' ש"ע סי' תקנ"ח], וזאת על פי מה שאמרו חז"ל על יום זה [מסכת תענית דף כ"ט ע"א], אמר רבי יוחנן, אלמלי הייתי באותו הדור, לא קבעתיו אלא בעשירי, מפני שרובו של היכל בו נשרף.

כ"ב האותיות הללו, מניינם אהו"י. כיצד? היו"ד מניינה עשר, הה"א והוי"ו מניינם אחד עשרה, והאל"ף הוא אחד, סה"כ עשרים ושנים.

ממשיך הבני יששכר בזה"ל, והוא שם הדעת, עטרא דגבורות, מסוגל לסער הים לכותבו על תורן הספינה כמו שכתב האריז"ל [פע"ח ש' חג השבועות דרוש מהרח"ו לט"ו באב]. כ"ב עניינו גבורה, ועל ידי כתיבת שם קדוש אפשר למשוך חסדים, וזו סגולה להרגיע את הים מזעפו, בזמן שעומד על הנחשול על אנייה לטבעה. כותבים את השם ההוא, והוא מועיל לה, ומשקיט את הסערה.

והנה באמת ווי"ן החסדים שנים הם. הוא"ו הראשונה היא משם הוי"ה, וגם וא"ו מן אליהו הנביא? אבל להיות האותיות שוים בא"ב, כחד חשבינן להו. אבל אעפ"י כן הסיהרא אינה באשלמותא, עד ט"ו באב שהוא נגד הוי' דאליהו החסרה ג"כ, וכ"ח מעשיו הגיד לעמו, הבן. עד ט"ו לחודש, אין כל כך דינים חמורים, אבל מט"ו ואילך בודאי שהימים הם יותר בחד וברחמים, והדברים מתקשרים עם מקודם.

אלו הם דברי מה"ר צבי אלימלך מדינוב, אחד מגדולי החסידות, שנמשך רבות אחרי הקבלה וספרי החיד"א. וכך הוא הוסיף לכתוב עוד, גם בספרו אגרא דפרקא [אות רמ"ג], שם אהו"י, הוא

עפ"י הסוד זהו שם קדוש, ויש לכך משמעות מצד עצמו. ומה גם שלפי הבני יששכר, זוהי בעצם סיבת הרפיית אותיות בג"ד כפ"ת שאחריהן.

מובא עוד בס' סגולות ישראל (סופר) מערכת זי"ן אות מ' עניין זכרון, בשם ס' נפלאים מעשיך, שהשם אהו"י קדוש ונורא, וסגולתו וכו' מועיל לזכירה יעו"ש.

שאלה מהקהל: הרב אומר כי הטעם הפשטי לבג"ד כפ"ת הסמוכים לאהו"י, אינו מסביר את היוצאים מן הכלל. ואיך טעם הסוד מסביר זאת?

תשובת מרן שליט"א: הבני יששכר עצמו, לא ראיתי שמסביר. ויסוד הסוד בזה, הרי הוא מן הזוה"ק שהבאנו באותו שיעור, ומזה יש לנו לפחות כיוון, להבנת היוצאים מן הכלל. למשל, בשירת הים יש ארבעה יוצאים מן הכלל, וזה הרבה יחסית. ונראה שזה בגלל שמדה"ד היתה מתוחה אז על ישראל, כמובא במדרש שמדת הדין טענה לפני הקב"ה, מה הללו – דהיינו המצרים – עובדי ע"ז, אף הללו – ישראל – עע"ז כידוע.

הטעם שעפ"י הסוד הוא המרווח יותר, וגם יש מן המדקדקים עפ"י הפשט מודים בכך. וכך אמרתי [בשיעור מוצש"ק תרומה], כי גם הפשטנים נתנו טעם מצדם לרפיות אותיות בג"ד כפ"ת אחרי אהו"י, שלא כמו שחשבתי בעבר, שאין טעם לכך רק עפ"י הסוד, כמו שהרב בני יששכר כותב. אבל בכל זאת, מי שיבדוק ויפשט אחרי הטעמים של הפשטנים, יראה כי הם לא מרגיעים את הדעת. הם לא מושלמים דיים, ואינם מסבירים אלא במעט, ולא בצורה מושלמת. לאותם הטעמים אין גם דרך להסביר את הפסוקים היוצאים מן הכלל וכו', ואכמ"ל.

בשיעור תרומה האחרון, הבאנו בס"ד שלושה טעמים עפ"י הפשט, מדוע להרפות אחרי

אהו"י. במחברת התיגאן כתוב טעם אחד, כי אותיות אהו"י הן רכות, לכן הן מרפות אחריהן את אותיות בג"ד כפ"ת. ומה שהוא אומר שהן נחשבות כאותיות רכות, היינו מפני שפעמים רבות הן מצטרפות אל אותיות אחרות, ואינן עומדות לעצמן.

משהו דומה לזה, מובן מדברי מהרי"ץ בחלק הדקדוק, על הפסוק [תהלים ב], אֲשֶׁרִי כָּל חוֹסֵי בּוֹ. והבאנו אז את שורש הדברים, ממה שכתוב בספר דרכי הניקוד והנגינות לרבי יעקב בן אדוניו, שהטעם הוא בכדי שהאות הקודמת לא תיבלע.

ביאור הדברים, אפילו שעפ"י הדקדוק לכאורה היינו צריכים לומר, אֲשֶׁרִי כָּל חוֹסֵי בּוֹ, בדגש מדין דחיק, כיון שהיא אות זעירא. בכל זאת קוראים חוֹסֵי בּוֹ, ברפי, בכדי שהאות יו"ד לא תיבלע. מושכים מעט את תיבת 'חוס', כדי שיהיה מקום לאות יו"ד, שהיא תבלוט קצת בךקע, ויישאר מקום לשמוע אותה. לקמן אי"ה נעמוד על כך ביתר אריכות.

הוספנו והבאנו אז, גם את מה שאומר הרז"ה בספר צוהר התיבה, וזהו טעם שלישי, כי מדגישים את אותיות בג"ד כפ"ת בתחילת מלה, לפי שכל ההתחלות קשות. אבל אם אותיות בג"ד כפ"ת מצטרפות ובאות אחרי אותיות אחרות, הן רכות. אלו הם דבריו, אבל אינני יודע לפום רהטא אם הם נאמרו בתורת הסבר, או רק בבחינת משל בלבד, לשבר את האוזן.

אלו הם שלושת הטעמים שהבאנו בשיעור תרומה דאז, ובעז"ה בהמשך השיעור נראה טעמים נוספים, נבחן ונראה כיצד ועד כמה הם מתקבלים על הדעת, ואם הם מיישבים את השכל כראוי. נסביר גם מה היא המשמעות שלהם, אם זהו עניין דקדוקי גרידא, ואולי טבעי, או שהוא ניתן למשה מסיני, שכך צריך להיות, ואין לזוז מזה.

הוא מביא גם פסוק נוסף [בשמואל א' פרק כ, ד], מהתאמר. וכן אם התיבה שסופה ה"א, היא עם מקף אל זעיר שראשו בג"ד כפ"ת, הרפה בטל, כמו תכסדה. אלקהנא.

עתה הוא כתב את מה שמהרי"ץ העתיק ממנו ממש בתמצית ובקיצור, ובמסורת אמרו, כל זעיר דסמין דגש, בר מן ד' מלכים, או אי אי או. וממשיך, שבכל דיני הדחיק, שוה ט"ס שק"ץ נזלי"ם לבג"ד כפ"ת, ושמונה יצאו מן הכלל וכו'.

שאלה מהקהל: מדוע הוא אומר רק ארבעה מלכים?

תשובת מרן שליט"א: מזכיר את הפסוק [בראשית י"ד ט'], ארבעה מלכים את החמשה...

המשך השאלה מהקהל: אבל מה עם הקמץ?

תשובת מרן שליט"א: ניקוד הקמץ אינו בכלל. כנראה בגלל שהיא תנועה רחבה וארוכה, לכן אפילו אם נדגיש את המלה, האות לא תיבלע היא תישמע בכל אופן. משא"כ אותם הניקודים, בהם האות עלולה להיעלם.

בספר משפטי הטעמים [שער ד' פרק א' דף ט"ל] שנתחבר על ידי רבי בנימין וולף הידנהיים זצ"ל, שהוא מדקדק אשכנזי מפורסם, המכונה בקיצור – הרוו"ה, האריך על כך, וכתב בזה"ל, כבר הורה הזקן החכם ר"י הלוי במאמר שני סי' פ' מספרו הכוזרי, כי על ג' תכונות הלשון עומדת. על תורת האותיות והתיבות בעצמן, ועל עבודת סדר גלגול הדיבור, ועל נעימת הטעמים.

אח"כ הוא מביא כלשונו. אבל דברי ספר הכוזרי נכתבו בסגנון שמאד קשה לנו להבין את כוונתו, קל וחומר שלשונו מתורגמת, לכן אנחנו נדלג.

עתה נקרא את לשונו של מהרי"ץ בחלק הדקדוק שם, חוסי ב'. הבי"ת רפה. [אפשר לכתוב ולומר גם רפי, במקום רפה]. כדי שלא תאבד קריאת היו"ד. ובמסורה, כל זעיר דסמין, דגש, בר מן ד' מלכים. המלה ב' היא זעירא. היא כוללת רק הברה אחת. לכן לפי הכללים היא צריכה להידגש, אבל בכל זאת בארבעת המלכים דלקמן, שהם או אי אי או היא לא דגושה. ארבעת המלכים הללו הם שורק מלא, וכן צירי, חירק, וחולם. כל הניקודים האלו יוצאים מן הכלל, ולא מודגשות. הטעם הוא, מכיון שאם אומרים או, יש להרפות, כדי לשמוע את הוא"ו. וכן אי, כדי לשמוע את היו"ד שאחרי הצירי, וכן בחירק ובחולם.

אלו הם דברי מהרי"ץ, ובסופם הוא מציין כמקור בזה"ל, עיין ערוגת הבושם, דף י"ט ע"ב. לפי זה היה אפשר לחשוב, אולי הוא העתיק את הכל מהספר ערוגת הבושם. אבל כאשר עיינתי שם [בפרק ו' אות ג'], ראיתי כי רק סוף הדברים מועתקים ממנו, לגבי המוסרה. אבל המלים הראשונות שאמר מהרי"ץ, שלא תאבד קריאת היו"ד, הם דברי מהרי"ץ מעצמו ומהבנתו, או שהוא בנוי עפ"י השרשים המקובלים בידינו מהקדמונים. אבל מצד שני, מהרי"ץ קיצר ולא הסביר בדיוק את מה הוא בא לאפוקי, דהיינו שמלכתחילה תיבת ב' היתה צריכה להידגש, מדין דחיק. ועניין זה, אינו מבואר בדברי מהרי"ץ, אבל הוא כתוב בספר ערוגת הבושם בעצמו.

ספר ערוגת הבושם נכתב על ידי מדקדק ספרדי חשוב, הלא הוא מה"ר שמואל ארקיוולטי ז"ל, גוברא רבא, וגם בקי בקבלה. מהרי"ץ מזכירו בחיבוריו פעמים רבות, ומרבה להסתמך עליו. וזה לשונו, דחיק, פירוש, מלה זעירא שסופה ה"א, ונקודה פתח או קמץ או סגול, עם מקף. והמלה שאחריה ראשה בג"ד כפ"ת, הרפה בטל, כמו מהפצע. מדוע אומרים מה בפצע, הרי לפני האות ב"ת כתובה האות ה"א, וצריכים לכאורה לומר מה בפצע?

גם הרוו"ה בעצמו כתב אחרי זה, בעבור כי לא רבים יחכמו בביאור הדברים העמוקים האלה, אף כי הם היסודות אשר כל עמודי חכמת הלשון נשענים עליהם, לכן אעתיק לך הנה את דברי תלמידו ה"ה החכם ר' שלמה ב"ר אברהם המכונה בן פרחון ז"ל, אשר קיבל תורתו מפי ר' יהודה הלוי ז"ל בעל הכוזרי, כמו שהזכיר בספרי הפרחון בכמה מקומות. ודברי הרב ודברי התלמיד, הם דברים אחדים, ובלתי נבדלים כל אחד בסגנון הלשוניות. ההבדל היחיד ביניהם הוא, שסגנונו של הר"א בן פרחון מובן יותר.

הוא מביא דוגמא לעניין, ומסביר למשל מדוע אומרים בשירת הים, **פִּי גָאָה גָאָה**, הרי הגימ"ל השנייה צריכה להיות רפה? מדוע דוקא השנייה דגושה, והראשונה רפויה? כשם שהגימ"ל הראשונה רפויה, מפני שהיא באה אחרי אות יו"ד, כך יש להרפות את הגימ"ל השנייה, שהיא באה אחרי אות ה"א? ובקיצור, צריכים לומר **פִּי גָאָה גָאָה**.

ואמנם, כאשר אנחנו נשמע את השאלה, נענה מיד, הן היא בכלל אוֹגִיָּה. מלים אלו יוצאים מן הכלל.

אבל הר"א בן פרחון מסביר זאת אחרת, בטעם הגיוני. וזה לשונו, הרבה עשו כך, כמו כי גאה גאה, דיגוש גימ"ל של מלה שנייה, שלא יבואו שתי מלות רפיות זו אחר זו, ראו לדגש שתיים החיצונות, ולרפות אין האמצעית, לייפות הדיבור. הוא אומר כי לא נאה לומר בשניהם את אותו הדבר, דהיינו **פִּי גָאָה גָאָה**, או **פִּי גָאָה גָאָה**, לכן הבדילו ביניהם ועשו שיהיה יפה, **פִּי גָאָה גָאָה**. אתם נוכחים לראות את מה שאמרתי מקודם, כי אלו הם טעמים פשטניים.

הוא מוסיף ומביא פסוק נוסף [ישעיהו פרק י, ט], **הֲלֹא כְּכִרְכְּמִישׁ**, וכתב על כך, משפטו רפה, וכשראו כי פגעו עוד בכ"ף אחרת, ריפו את האמצעית ודיגשו את החיצוניות. כיון שישנם

שלושה כאפי"ן בתיבה הזו, לכן חילקו ואמרו, שהראשון והאחרון יהיו דגושים, והכא"ף האמצעית תהיה רפויה. כנראה שלא נעים לשמוע **כְּכִרְכְּמִישׁ**. לא יפה. הדיבור אינו מוצלח דיו.

מוסיף הר"ר שלמה בן פרחון להביא דוגמאות נוספות בזה"ל, וכן **וְאֶפְכָּדָה בְּפִרְעָה**, **בְּהֶכְבְּדִי בְּפִרְעָה**, דיגשו הבי"ת משום הפ"א, והניחו מנהג אהו"י ובג"ד כפ"ת, בשביל לייפות הדיבור.

הוא מביא לכך משל נאה, כאדם שיבוא לחבר בדולחים ואבנים טובות בחוץ או חושן ואפוד, שראוי לתת דמות מזה בין שני דמויות מזה. דהיינו, אם מחברים מרגליות בחוט, ושמים את אותה המרגלית ליד חברתה, השרשרת נראית פחות יפה. לכן מפרידים ושמים שם סוג אבן אחרת בינתיים, וכך בסה"כ מתייפה השרשרת, ונוצרת דוגמא נאה.

כך הוא ממשיך בדרכו זו, ומוסיף לבאר פסוקים נוספים. וזה לשונו, וזה שמפילין כדי להקל הדיבור, הוא (ולדבר) [ולדבר] בלי טורח. אלא שלפעמים אין חוששין לטורח, ואומרין את המלה כהלכתה, ומשום זה הטעם נעשית תקנת אהו"י ובג"ד כפ"ת, משום שאותיות אהו"י רפין ורכין, ואין טורח בדיבורם כלל, ובג"ד כפ"ת שיהיו דגשין הן קשין וחזקין, לפיכך אם התחיל המדבר באות רך, האיך יפגע באות הקשה לחברו עמו? אלא אמרו, טוב שנרפה את האות הקשה, כדי להשוותו ולהסיר הטורח.

עתה תשמעו דבר מעניין שהוא כותב, מסביר מדוע בטעמי המקרא, באתנחא ובסוף פסוק הופכים את המלה, וקוראים בקמץ. למשל בפסוק [ויקרא כ"ז ח], **וְנָפְלוּ אִיְבֵיכֶם לְפָנֵיכֶם לְחָרֵב**, האות ח"י"ת שבת יבת לְחָרֵב בקמץ. מדוע זה כך? הרי צריכים לומר לְחָרֵב? מסביר הרוו"ה כי קוראים דוקא לְחָרֵב, ולא לְחָרֵב, כדי שהמלה לא תתגנה. בכוונה ניקדוה בקמץ, כדי לנאות את המלה.

התיכונה, כדי להקל הטורח, ולייפות את המלות.

ושינו עוד ואמרו, פִּי גָאָה גָאָה, משפטו גָאָה גָאָה, אבל לא רפו להשיש שניהם ממין אחד, שמא תתגנה המלה, לפיכך דיגשו השנייה וכו'. וגם תיקנו את הזעיר, כגון מֶה פֶּרְצָתָ וכו'. וגם תיקנו דאתי מרחיק, כגון וְעַץ עֲשֶׂה פְּרִי, אֲשֶׁר שְׁמָתִי בְּפִיךָ וכו"ב. ותיקנו המפסיק כגון עֲשׂוּ פְּלֶה וכו'.

אלו הם הסבריו של הרו"ה בספר משפטי הטעמים, בשם הר"ש פרחון, אבל אינני יודע אם הם מניחים את הדעת לגמרי, כי כך יוצא שאפילו שהם באים לייפות את המלים, למעשה בלבד לנו את כל הכללים. אנשים לא יזכרו מתי כך ומתי כך, מתי משתנה ומתי לא.

הרי לבג"ד כפ"ת, ישנם כללים רבים, מתי כן ומתי לא. מתי דחיק ומתי אתי מרחיק וכו'. הרי המדקדקים הראשונים והאחרונים, זה אומר בכה וזה אומר בכה. דנים הרבה מה נכלל בזה, ומה נכלל באחר, וכן הלאה אריכות רבה. היתכן שכל זה נועד רק בכדי לייפות את הדיבור? רוצים לגרום שהדיבור יהיה יפה, ובסוף, כבר רוב ככל בני האדם אינם זוכרים זאת.

חוץ מזה, אם כל העניין הוא רק ייפוי הלשון, מדוע בקריאת ספר תורה, אנחנו גוערים במי שאינו קורא כהוגן? הרי הדבר אינו משנה, ומאי נפקא מינה? וכי רק בגלל שקריאת המלה איננה נעימה לאזנינו, אינה מוצלחת די צרכה בדיבור, האם זוהי סבה מספקת כדי לתקן את הקורא? לא מתקבל על הדעת. כמרכן הוא הסביר את הקמץ של לחרב, וכן ובחרס. אבל מה יסביר במצרים, שמים, וכדומה. צריך עיון.

אבל מהלעשות, זה מה שהם ידעו. לפשטנים לא היה הסבר אחר.

וזה לשונו, כי אתנח וסוף פסוק, הם סוף הדברים, וכל הפסקא מאריכין בה כמעט, וכשמאריכין בה ממין אחד, תתגנה המלה, ולפיכך תיקנו לשנות מקצתה. כגון, ונפלו לפניכם לחרב, משפטו לחרב. ומשום סוף פסוק נהפך לקמץ, ומשום שהאריכות ממין אחד תתגנה, שינו ואמרו לחרב, לייפותו, ולשום קמץ בין שני סגולין. וכן באתנח, כגון [דברים כ"ח כ"ז] ובחרס. לא יפה לומר ובחרס.

אולי יתכן עוד יותר מזה, אתם בטח שומעים אנשים שאומרים קדיש, ואינם מבטאים נכון. הם אומרים וְנַחֲמָתָא, במקום וְנַחֲמָתָא. הטעות היא מכיון שקשה לאנשים לקרוא שלושה קומצין, אחד אחרי השני. לכן הם טועים וקוראים וְנַחֲמָתָא. קשה להם לבטא שלוש הברות דומות, אחד אחרי השני. אעפ"י שהרו"ה לא התכוון לכך, אבל יתכן לפי שיטתו להוסיף זאת.

נמשיך מתוך מה שכתוב שם, בספר משפטי הטעמים, ואפילו בשתי מלות שנזדמנו להם בסוף פסוק עשו כן, שנאמר [בראשית יד י'], הָרָה (גירסתו בצירי הָרָה) נָסו. ומשפטו הָרָה, כי אין לנו הָר ולא הָרָה בכל המקרא. היה צריך להיות כתוב הָרָה נָסו. למה כתוב הָרָה נָסו? ולפי שלא יאריכו באחד שלא תתגנה המלה, שינו ואמרו הָרָה.

וכן שינו הַזְּבוּלָנִי, כי משפטו הַזְּבוּלָנִי, מן זבולון. אבל אמרו, אם נאריך ממין אחד, יתגנה הדיבור, וראו לשנותו כדי לייפותו שיהא חולם בין שני אותיות שרוקין.

קיצור הדברים, הוא מסביר לפי נויי המקראות, את כל הפסוקים היוצאים מן הכלל. כגון וְשָׁמָּה פְּדִכָּד [ישעיהו פרק נד, יב], וְנִלְאִיתִי פְּלִלָּה [ירמיהו פרק כ פסוק ט], ועוד. וכך הוא כתב, כל אלה משונים מהלכות אהו"י ובג"ד כפ"ת, שלא יבואו ג' אותיות רצופות רפיות, לפיכך דיגשו

התייחסות מרן שליט"א לדברי מדקדק אשכנזי בדורנו בעניין דלעיל, טרוניה על השתמשותו בדעות ובלשונות מודרניים חיצוניים, הרחבה בענייני מסורת ודקדוק, ודעת מה"ר נתנאל בן ישעיה לגבי הפסוק זירא בלק'.

בדורנו ישנו מדקדק אשכנזי מסויים, הרב יעקב לויפר שליט"א. הוא כתב גם מאמרים שלמים בדקדוק, ונקראים 'מבטאות'. את הפרק הששי מתוכם הוא מייחד לעניין זה. הוא מנסה לתת לעניין רפיות אותיות בג"ד כפ"ת אחרי אהו"י איזה הסבר מעצמו. לפי דבריו יוצא שאותיות בג"ד כפ"ת הרפות אחרי אהו"י, אינם כשאר הכללים שצריכים לזכור אותם, אלא זהו דבר טבעי. דהיינו, לא אצלנו, אלא אצלם, בדורות הקדמונים, רפיות אותיות בג"ד כפ"ת אחרי אהו"י יצאה כך ממילא, בלי שצריכים להתכוון לזאת. דהיינו, הם לא היו צריכים לשבת ולעשות חשבון, הנה זו אות שאחרי אהו"י, שלכן צריכים להרפות אותה, אלא זה דבר שיוצא מאליו.

שמעתי כי הוא כותב מאמרים שונים, מפרסם אותם בכתביעת, וכנראה קשה להשיגם. בכל אופן קיבלתי העתק מן הפרק הנז', וזה לשונו, בפרק הקודם עסקנו באות יו"ד, ובהגייה המיוחדת שלה כגיי לועזית (נ), שהיתה נפוצה פעם בספרד [הנצרית] בצרפת ובאשכנז, הגייה שגרמה לרבים לחשוב כי היו"ד שייכת לאותיות בג"ד כפ"ת, ויש לה מבטא דגוש ומבטא קשה. דבר שאיננו נכון, כפי שבירדנו בהרחבה.

בשיעור מוצש"ק בשלח דיברנו על כך, לגבי עלגות לשונו של משה רבינו, ואמרנו כי אותיות גיכ"ק מתחלפות. בדרך כלל לא מבינים, מדוע בשפה האנגלית ובשאר השפות האירופאיות, במקום לומר למשל ירושלם, הם אומרים גרוזלם. במקום יואל, גואל. החליפו את היו"ד בגימ"ל. אות גיי לועזית – נ לא מובן. לכן הוא הוצרך להסביר זאת, והאריך על כך.

אחרי כן הוא כתב כך, מסתבר שהאופן ה'רך' של עיצורי בג"ד כפ"ת הוא דוקא הקשה יותר להגייה, ולכן אנו רואים שבמהלך הדורות השתכחו שלושה מן העיצורים החוככים. ממבטאם של אשכנזים, נעלמו האותיות ג"ד הרפות. הם לא יודעים לחלק בין הגימ"ל הדגושה לגימ"ל הרפה, וכן לא יודעים להבדיל בין הדל"ת הרפויה לדגושה. אין להם זאת בכלל, כביכול "נעלם" להם. ולמעשה גם התי"ו הרפה שהם מבטאים, איננה אלא סמ"ך. במקום לומר פתיל תכלת למשל, הם אומרים "פסיל תכלס". במקום לומר אמת, הם אומרים אַמס. אפילו שגירסתם בודאי איננה נכונה, משובשת, אבל לפחות הם מבדילים משהו.

אצל רוב בני עדות מזרח נעלמו שלוש האותיות גד"ת הרפות, וזהו המבטא 'הספרדי' הנפוץ כיום, שגם האשכנזים משתמשים בו בדיבורם היומיומי, ורק כשהם מתפללים או לומדים, וליתר דיוק, כשהם מצטטים את מלות הספר בעת לימודם, הם משתמשים במבטא האשכנזי.

היחידים שמבטאים את כל אותיות בג"ד כפ"ת הרפות, הם התימנים. יישר כחו. אמר את האמת.

הוא מאריך בכללות העניין במאמר שלם, להסביר את כל הנושא. הוא עומד על כך, שאין מציאות כזו בשום שפה בעולם, לחלק בין הדגש לרפה. וגם החילוקים שישנם, אינם בין הרפה לדגש, באותה אות עצמה, אלא נחשבו אות אחרת בכלל. מה נשתנה לשון הקודש שיש בה חילוקים כאלו?

על כך הוא עומד, ומאריך מאד. אינני יכול להיכנס לתוך בתרי כל המאמר שלו, ולא מחמת קוצר הזמן, אלא בגלל שאני לא חפץ לעשות זאת. קשה לי מאד לעיין בהם. למה? כי הוא כותב בסגנון מודרני. ואפילו שהוא אדם חרדי, הוא כותב כל מיני דברים המוזרים לנו,

לדבריו, איננו מחלקים כיום באופן טבעי בין הרפי לדגש, כי במשך הגלות הלשון נשתבשה, אבל כנראה שבלשון הקודש המקורית החילוקים היו טבעיים. חשבתי לעצמי, הנה רעיון זה נשמע טוב ויפה, ממילא אמרתי, אָשִׁימָה עֵינִי עָלָיו [בראשית מ"ד כ"א]. הבה נראה מה הוא אומר, וכיצד הוא מסתייע לכך.

וכך הוא המשיך וכתב, אבל כנראה פעם היתה זו תופעה טבעית, כפי שמספר רס"ג בפירושו לספר יצירה, כשהוא מתאר את הגייתם הצחה של אנשי טבריה, על אשה שקראה לבנה גִּדְ, ומשהתמהמה הילד, חזרה וקראה לו, "יָא גִּדְ", ואז באופן טבעי הרפתה את הגימ"ל של גִּדְ, כיון שקדמה לה מלת יָא שמסתיימת בהרבה פתוחה, דהיינו, האויר שננשב בתנועת הקמץ של יָא, גרם לגימ"ל שאחריו שתהיה רפה. מכאן הוא מביא ראיה שצורת קריאה זו היא טבעית, שהרי אפילו אשה שאיננה בקיאה בדקדוק, קראה כך מעצמה, לבד, בלי שידריכוה לכך. היא לא צריכה להיות מלומדת כדי לעשות זאת.

אחרי כן הוא מוכיח מזה, שכלל הציבור שמחלק בין האותיות כא"ף ובי"ת הדגושות והרפויות, טועה. כי אצלם הגיית הרפה והדגש אינה יוצאת מאותו המקום, והם צריכים לצאת בדיוק מאותו המקום בפה. וכך הוא כתב אחרי המעשה עם הילד גִּדְ, כל זה מתאים רק אם האות הדגושה והרפה, יוצאות מאותו מקום בפה. אבל אם יש מרחק בין הרפה לדגושה, קשה לקבל שנשיבת אויר לפני האות, תגרום לדוֹבֵר, להוציא אות ממקום אחר. לפיכך מסתבר שהכ"ף הרפה, יוצאת ממש מאותו המקום של הכ"ף הדגושה, וזה מה שטוען בעל מקנה אברם (דבלמש) כנגד הכ"ף והגימ"ל הרפה שאנו נוהגים בה. אות זו, אינה יוצאת ממש מאותו המקום שיוצאת הדגושה, אלא ממקום עמוק יותר, כפי שכל אחד יכול להרגיש. המקום הזה, הוא ממש בְּקוֹ התפר שבין הגרון לחיך, היכן שעצם החיך כבר מסתיימת, והוא נקרא זִילוֹן.

המתבססים על מחקרים למיניהם, שאין מקורם מבית המדרש שלנו.

אקרא לכם דוגמאות של כמה מן הלשונות שלו, ומתוכם תבינו מדוע אין חפצי להתעמק בכתביו. האותיות, הם עיצורים. ההבדל בין אותיות בג"ד כפ"ת, הוא בעצמת החסימה. החסימה לא הרמטית. העיצורים האלה, נקראים עיצורים פוצצים. עיצורים חוככים. שאר אותיות, האויר רק מתחכך בכוח בדפנות צואר הבקבוק, שהעיצורים יוצרים. אינו צריך לבקוע אותו.

אינני יודע בדיוק, מהיכן באו סגנונות כתיבה כאלו, וכנראה הם מאיזו אוניברסיטה. מושגים לא משלנו. לא ניכנס להבנות שלהם ולראש שלהם.

נקרא עוד כמה מלים מתוך סגנון הכתיבה המיוחד הזה. גברה ידה של הלחשיות. תופעה זו נקראת הידמות, ובלעז אסימליציה. גובר עיצור קולי, ועיצור שאינו קולי.

אלו הם דברים שאינם מתחומנו. אבל מה שבכל זאת חשוב לדידך, זה מה שכתוב שם [בדף 9], כי גם בארמית יש חילוק בין אותיות בג"ד כפ"ת הרפים והדגושים. וזה לשונו, צייננו שלשון הקודש היא הלשון היחידה, זולת הארמית בניבים שונים שלה, שהזוגות הדגושים והרפים של בג"ד כפ"ת נחשבים אותה אות. ואותם מלים, נהגות פעם באופן דגוש, ופעם באופן רפה.

הכלל בזה הוא, שבאופן טבעי האות נהגית בצורתה הדגושה, שהיא קלה יותר לביצוע. אבל אם קדמה לה הברה פתוחה. או בניסוח אחר – אם יש לפניו נשיבת אויר, היא הופכת לרפה. כיום קשה לנו להרגיש זאת, כנראה משום שעברנו הרבה גלגולים, ואיננו מדברים בצורה טבעית המתאימה ללשון הקודש.

יתכן אם כן שזהו ההבדל בין החי"ת החכית והכ"ף הרפה. מה שאנו הוגים היום בתור כ"ף רפה, הוא בעצם חי"ת חכית, ואילו הכ"ף הרפה האמתית השתכחה.

לפני כן הוא כתב בשם בעל מקנה אברם בזה"ל, הוא מתאר שאנו הוגים את הכ"ף הרפה כמו שרגילים ההמון שקוראים אותה המוצא האדם הרק בחזקה. [מכחכח בגרוננו החזקה כדי לירוק]. ולדעתו אין זה ההגייה הנכונה של כא"ף רפה, שכן אז נמצא כי מוצא הכא"ף הרפה ומוצא הכא"ף הדגושה אינו מאותו המקום. לפיכך, לדעתו צריך לקרוא את הכ"ף הרפה קרוב לקריאת היוונים בימיו, שהם מחתכים אותה מהמקום של הדגושה, אלא שהם מעט 'מוציאים אותה ממקומה'. הוא טוען שאין להוציא את הכא"ף הרפויה מעומק הגרון, אלא מבחוץ, בערך ממקום הכא"ף הדגושה.

אלו הם דברי אותו המדקדק יצ"ו, אך במחילה מכבודו, יש להעיר כמה הערות על דבריו.

תחילה, אינני חושב שעיקר הגישה שלו נכונה. ולא רק בזה, אלא גם בדברים אחרים שראיתי שהוא כותב. גישתו במחקריו היא לפסול דברים רבים, מכוחם של כל מיני שאלות וטענות. למשל, לגבי מבטא הדל"ת הרפויה. הרי יש על כך מסורת ברורה, כמו שידוע אצלנו התימנים, בתיבת 'אחד', וכן אצל העירקים והחלאבים. אבל הוא לא התחשב במסורת זו, והמציא מעצמו מבטא דל"ת רפויה אחרת. משהו אחר, דבר שלא היה ולא נברא. כך ראיתי במאמר שלו שנדפס לפני כמה שנים בקובץ בית אהרן וישראל.

אותו הדבר גם בענייננו, לגבי רפיות אותיות בג"ד כפ"ת. מכחם של שאלות וקושיות למיניהם, הוא בונה יסודות שלא נודעו. אי אפשר לבוא ולהמציא מבטא אחר, שלא קיים אצל אף אחד.

ברם הנקודה היא, שכותב המאמר הוא אשכנזי, ומתוך כך אין לו שום מסורת מאף אחד. ואעפ"י שהוא יודע שלתימנים יש מסורת בקריאת האותיות, בכל זאת הוא מחליט שכולם טועים. הוא אומר, כי לנו האשכנזים אין מסורת, ולתימנים יש מסורת שלא נראית בעיניו, ואז הוא מגיע עם "תורה חדשה".

לפחות היה כותב בסגנון "לולא דמסתפינא" הייתי אומר כך וכך.

צריכים לדעת, כי לא זה הדרך, ולא זה העיר [מלכים ב' ו' י"ט]. אם ישנן קושיות, לא צריכים להיבהל. בבריסק אמרו, 'מקושיות לא מתים'. כמו שישנן שאלות, יש גם תירוצים. ואפילו אם לפעמים התירוצים נראים דחוקים, או לא כל כך חלקים, אין להגיע מתוכם למסקנות מרחיקות לכת. ידועים דברי החתם סופר כי הרבה מן התירוצים הדחוקים, הם אמתיים. תירוץ דחוק, אינו בהכרח לא נכון. יתכן שהוא רק נראה כדחוק, בגלל שאיננו יודעים את מלוא התירוץ, או שלא היגענו אל תכליתו. יתכנו דברים עמוקים יותר, שלא נאמרו.

ולגופם של דברים, רצוני להעיר על הכתוב בפסקא זו, היכן שהוא הביא סיוע מדברי רב סעדיה גאון, שלוש ארבע הערות. הוא רוצה להוכיח מדברי רס"ג כי רפיות אותיות בג"ד כפ"ת אחרי אהו"י היא תופעה טבעית. ובכן, הערה ראשונה היא, שהדברים לא נכונים. רס"ג לא רמז זאת בכלל, ואדרבה, חושבני כי הוא אמר הפוך, וכדלקמן.

הרי הבאנו אז בשיעור מוצש"ק בשלח את דברי רס"ג הללו, והרחבנו עליהם. ומשם ראינו לסתור. הרי הוא כתב כי רפיות בג"ד כפ"ת באופן זה, היא חוק. ודבריו המתורגמים ללשון הקודש הם, חוקי לשון אבותינו. חוק הכוונה למצוה בלי טעם.

ראיתי שהגר"ש דבליצקי זצ"ל כתב ספר שנקרא 'חוק יהו"א ומבטליו'. ושם [בדף ג'] הוא כתב כך, באות א' לא שייך מפיק. כן כתבו רוב הספרים, ומכללם צוהר התיבה בתיבת הדגש אות ט"ז. והטעם לדגשות בלק אחר תיבת וירא, כתבנו לעיל. ואמנם הגר"א במשנת הגר"א, אם כי בעמ' 24 כתב להדיא כי המפיק נוהג רק באותיות הו"י, הרי בעמ' 20 שם כתב, דגם בא' נוהג, וכן בדקדוק ופירוש על התורה במילה 'תוהו' כתב, דאם הא' בשבא הוא נח נראה, ודינו כמפיק, (ואיני יודע כעת היכן מצינו כן במקרא). והגדיל על כולם במבוא הניקוד שכתב דגם א' הבאה אחר שבא בסוף התיבה נקראת מפיק, כמו וירא בלק, ע"כ. הרי דלדידה סיבת דגישות תיבת בלק היא מחמת מבטל המפיק, ולא מחמת אי התחשבות בא', היות ואינה משמשת לכולם במילת וירא כמו שכתבנו לעיל, אלא שפלא גדול לכאורה לקרוא אי זאת בשם מפיק, כי איזה מפיק יש כאן.

אכן זהו ממש פלא עצום. מה שהבאנו בשם אור האפילה, וכעת רואים כי גם הגר"א כתב זאת. אפילו שמצד אחד הוא אומר במקום אחד שבאל"ף אין דין מפיק, מאידך גיסא הוא אומר שבאל"ף גם כן נוהג דין מפיק. כמו שאומרים בה"א מפיק, למשל [בבראשית ו' ט"ז], בְּצִדָּה תִּשִּׁים, כך באות אל"ף יכול להיות מפיק.

מאידך, רבינו אברהם אבן עזרא כתב על הפסוק [בראשית כ"ט ב'], וַיֵּאָדָה בְּאֵר פְּשָׁדָה, שמלת וַיֵּאָדָה היא זרה. והיה ראוי לומר וַיִּדָּאָה. הוא מאריך על כך, ומי שרוצה להבין את דבריו היטב, יעיין שם, ובפירוש יהל אור. בתוך דבריו הוא כתב כך, לפי דעתי כאשר רצו לאמר מן ראה, על משקל יִישָׁב מִמֶּנּוּ שְׁבִי [במדבר כ"א, א'], והנה חסר ה"א ראה. גם לא יתכן שיהיה האל"ף נראה בסוף המלה. הרי לנו במפורש שהוא סובר שלא יתכן אל"ף נשמעת בסוף התיבה. בפירוש יהל אור כתב כך, ר"ל שאין נח נראה נוהג באל"ף, לרפיון הברתו.

מישהו שמע זאת ואמר לי, אולי במקור בלשון ערבי כתוב אחרת. אבל זה לא נכון, כי כתוב, רסם לגה' אבאינא. "רסם" הכוונה לחוק. לדוגמא, בפסוק, זאת חֲקַת הַתּוֹרָה [במדבר י"ט ב'], כתוב בתפסיר של רס"ג עצמו, רסם. מובן כי מדברי רס"ג גופא, מהיכן שהוא מביא ראיה, משם תשובה.

טעות נוספת שהוא טעה, בחשבו כי רס"ג מתאר בזאת את "הגייתם הצחה של אנשי טבריה", וגם זה לא נכון. רס"ג בפיסקא הזו לא דיבר על אנשי טבריה, אלא במקומות אחרים. למשל, בעמוד הבא הוא הזכיר את אנשי טבריה, אבל לא כאן בענייננו, לגבי המעשה עם הילד גד.

וכן מה שאמר אותו המדקדק האשכנזי, שהאשה הרפתה באופן טבעי את הגימ"ל, זה לא כתוב בדברי רס"ג.

טעות רביעית, שהוא מנקד על תיבת יא', קמץ. כביכול אומרים, "יָא גָד". כמובן, זה לא נכון. לא אומרים יָא גָד, בקמץ. אלא יָא גָד, בפתח. זו מלה ערבית, ואין להם קמץ שלנו.

מן ההערות האלו, אני מבין ורוצה להוכיח כי גם יתר דבריו בלתי מדויקים, ואין לסמוך עליהם.

*

הזמן קצר והמלאכה מרובה. הבאנו בשיעור מוצש"ק תרומה שנתנו זו, חידוש מאת רבינו נתנאל בן ישעיה, על הפסוק, וַיֵּאָדָה בְּאֵר פְּשָׁדָה [במדבר כ"ב ב]. הוא אומר כי האל"ף היא במפיק, וזהו הטעם שהבי"ת בתיבת פָּלַק מודגשת. אמרנו עוד כי הוא לא מתכוון אל מה שכתוב בספר מסו"מ שם, אלא שהוא פשוט ביטא את האות אל"ף במפיק ממש. וַיֵּאָדָה בְּאֵר פְּשָׁדָה. ואמנם קריאה וביטוי כזה אינם מקובלים, ובודאי שהמסורת אינה כך, אבל עכ"פ אנחנו מסבירים כי זה מה שהוא אמר, ולכך הוא נתכוון.

אמנם ישנו צד שני. בספר 'מבוא הניקוד' ומשפט הדגש אות ג', אותו כתב חכם אשכנזי, ונדפס בתוך תיקון סופרים בעיר ורשא ה'תרס"ב, כתב בזה"ל, מפיק. אם אותיות ו"י אינם נחים נסתרים, כי אם נחים נראים, כמו יו"ד אחר חולם ומלאפוס, והוי"ו אחר חירק וצירי, וא"צ לומר אחר תנועה קטנה, אז הם נחים נראים ויבטלו רפיון בג"ד כפ"ת וכו'. כי אם כאשר הה"א היא במפיק, ואז היא נח נראה. וכן האל"ף בתרי שוא בסוף התיבה, כמו וַיֵּרָא בְּלֶק, בְּצִדָּה תְּשִׁים. דברים מפורשים כדעת רבי נתנאל בן ישעיה, שהאל"ף בתיבה זו היא נשמעת. צ"ל וַיֵּרָא, שני שואים, כמו שהקדים.

קיצור הדברים, מצאנו חברים לרבי נתנאל בן ישעיה, שכותבים כך עפ"י כלל הניקוד, הלא הם הגר"א, ומחבר ספר יסוד הניקוד. הרי שהעניין אינו זר, כביכול איזו דעת יחיד דחויה, אלא יש כמה שאומרים כך.

ואף אמנם שלפי לשונו נראה כי רק לגבי וַיֵּרָא בְּלֶק, מוציאים את האל"ף במבטא, ולא את כל תיבות וַיֵּרָא שבמקרא, כי לגבי בלק הוציאו בקריאה, כי היא מלשון יראה, להורות כי בלק פחד מעם ישראל.

גם על דרך הדרש, יש מקום לכך. כי בספר תולדות יצחק ולה"ר יצחק קארו, פרשת בלק, עמוד 132 עמד על דבר מעניין. הרי בפסוקים שם כתוב כך, וַיֵּרָא בְּלֶק בֶּן צְפּוֹר, אֶת, כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֶמְרֵי. וַיָּגֵר מִצְרַיִם, מִפְּנֵי הָעַם מֵאֲדָם, בִּי רַב הוּא. יש לתמוה, מדוע העניין פותח בבלק, ומסיים במואב? וכך הוא כתב בזה, התשובה, שהמלך אין ראוי שיראה לעם שיש לו פחד, אעפ"י שבלבו יש יראה ופחד. ולזה אמר וַיֵּרָא בְּלֶק וגו', אבל לא הראה פחד. אבל המון העם, וַיָּגֵר מִפְּנֵי הָעַם מֵאֲדָם. אפילו אם המלך מפחד, הוא צריך להסתיר את הפחד שלו. אם יראו שהמלך מפחד, יפלו פחד ואימה יתירה על כל העם. ובכל זאת, המון העם פחדו מעצמם.

וכתוב עוד בספר ליקוטי פניני בן ישכר [להר"א וויינברגר, רמזי פרשת שלח, דף רע"ח], וירא, לשון יראה. נופל עליו יראה ופחד. הוא ממשיך ברמזים מן העניין, של התבוננות בקרב שמוכן לו, שהוא גימטריא גיהנם וכו', אלו רמזים שרחוקים לגמרי מן הפשט, ולכן אנחנו לא ניכנס אליהם כעת, כי רק רציתי להראות שישנם חברים לעצם הרעיון, שלשון 'ירא' שנאמרה על בלק, היא מלשון יראה.

כיוצא בזה מצינו אצל יהודה, שכתוב [בראשית ל"ח, ט"ו], וַיֵּרָאָה יְהוּדָה, וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה, פִּי כִסְתָהּ פָּנֶיהָ. אומרים על כך בעלי התוס' [תוספות השלם, גלים, פירושי התורה לבעלי התוס', דף ע"ב] בזה"ל, כיסתה פניה. כל שעה כשלא היה רוצה לבוא, המלאך הממונה על התאווה דוחקו לבוא אליה, כדי שיעמדו ממנה מלכים ומלך המשיח. יהודה מצדו רצה לנטות, אבל המלאך דחף אותו. וזהו וירא, קרי ביה יֵרָאָה ופחד נכנס בו מלבוא אליה, כי ירא הוא את הקב"ה מעשות כדבר הזה. הוא פחד לעשות זאת. ואפילו שמקודם למתן תורה היה מותר לעשות כך, כי עוד לא ניתנה מצות הקידושין, כמבואר ברמב"ם ריש הל' אישות, אבל בכל זאת, לפי מדרגת יהודה יש בכך פגם מסויים. לא מכובד, ולא יפה, משונה לצדיק כמוהו להתנהג כך. וזהו ויחשבה לזונה.

אמנם בכל זאת, ממה שכתוב כאן, וירא, קרי ביה יֵרָאָה, אין ראיה, כי המדפיס טעה. צריך לומר כך, וַיֵּרָאָה, קרי ביה יֵרָאָה. במקרה זה, לא מתפרשת תיבת וַיֵּרָא בכוונת יראה, אלא תיבת וַיֵּרָאָה. ואפילו שהם הדפיסו כאילו כתוב וַיֵּרָא, זו טעות הדפוס.

נסיים את הנושא, בדבר מעניין שכתוב בספר ילקוט מדרשי תימן [פרשת בלק דף ע"ה]. מצוי שמחבר הספר הנז' הולך כפי שכתוב במדרש אור האפילה, ומפליא שבענייניו הוא כותב דבר שהוא בדיוק הפוך ממנו.

צריכים לדעת שבספר אור האפילה מצויים לפעמים נוסחאות אחרות, מאשר בספרים שלנו. למשל בפסוק [בראשית טז ה'], **יִשְׁפֹּט יְיָ בֵּינִי וּבֵינֶיךָ**, הוא אומר שהיו"ד זעירא. וכן את המלה **כְּדָרְלֶעָמֶר**, הוא מחלק לשתיים. כתבתי בעבר [ספר תולדות יצחק תגא דאורייתא, דף י"ד] שהיו לו כמה דברים שונים במסורת, ומשכך אין שום פלא מדוע איננו נוהגים כמותו. אמרנו בשיעור מוצש"ק משפטים, כי גם לגבי תיבת 'בניו', היו לו קרי וכתוב, והכתיב היה חסר.

אפשר שהוא היה בתימן במחוז אחר לגמרי. הרי מה"ר נתנאל בן ישעיה, היה לפני כשבע מאות שנה. ויתכן והכי מסתברא שנשארו להם ספרי תורה עוד מלפני הרמב"ם, ושם היתה כתובה מסורת אחרת, המסורת הבבלית. וספרי התורה שלהם נכתבו עפ"י המסורת האחרת.

אבל שאלו אותי, היתכן לקרוא **וַיֵּאָדָּם בְּלֶקֶת**. אין מלה כזו בשום מקום. מפיק אל"ף מצאנו רק באמצע תיבה, כגון **וַיֵּאָדָּר**, **מֵאֲפִלָּה**, ולא בסוף התיבה?

והשבתי להם, דאין הכי נמי. אתם צודקים. לפי הכללים שלנו, קריאה כזו איננה נכונה. גם לפי הכללים שכתוב במחברת התיגאן, אי אפשר לקרוא כך. אבל כך היתה שיטתם, וזו היא המסורת שהם מחזיקים. נכון שנראה תמוה, נגד מציאות הספרים, אבל וכי נמצאים בידינו כל הספרים שהיו בעולם? לפניו כן היו. [הרי גם לפי הנראה מדברי ר"י בן אדוניהו, היה בספרים שלפניו וירא בְּלֶקֶת רפי, ואינו כך בספרים שלפניו כולם]. עתה מצאנו גם כן שיש לו חברים, ומה"ר נתנאל בן ישעיה איננו היחיד.

בספר נחלת יוסף [דף ט' ע"ב] כתוב בזה"ל, **האל"ף לא יתכן להיות נח נראה בסוף לעולם, לכן לא תמצא פתח גנובה באל"ף**. ישנם מלים מסוימות שבסופם יש נח נראה, גם באותיות הגרוניות, כגון **נִיחָת**, **רִית**, אלו באות ח"ת. וכן

הספר נדפס לאחרונה [בירושלים ה'תשמ"ח וה'תשנ"ג], וכתוב בו כך, **וירא בלק. לא מפיק אל"ף. וירא. לשון יראה, שנתירא [מ]משה כשהרג את סיחון ועוג, כמו 'היום הזה תת פחדך ויראתך'**. הנני מקווה שאין כאן טעות הדפוס, כי הנה למשל כתובה כאן טעות אחרת, במקום לכתוב כלשון הפסוק [דברים ב' כ"ה], **הַיּוֹם הַזֶּה אֶחָל תֵּת פְּחָדְךָ וַיֵּרָאֲתָךְ**, הוא דילג את המלה **אֶחָל**. אולי במקור היה כתוב, **מפיק אל"ף**, ומישהו בלבב והוסיף תיבת 'לא'. ושוברו בצדו, כי הוא כתב אחרי כן שהכוונה היא מלשון יראה. גם המו"ל מציין אחרי כן, שכן כתוב בספר אור האפילה. ושם הרי הדבר איננו נמצא, אלא הפוך. אבל יש לי כת"י אור האפילה, ושם גם כן כתוב כמו שהדפיסו, **שתיבת וַיֵּאָדָּם בלק**, היא מפיק אל"ף.

מה שכן יכול להיות, שהיתה לפני מחבר ילקוט הנז', גירסא אחרת במדרש אור האפילה, שכן יש כמה נוסחאות לחיבורו זה של מה"ר נתנאל בן ישעיה, ויתכן גם שהוא חזר בו במהדורה מאוחרת. אפשר עוד שבעל ילקוט מדרשי תימן חלק עליו, וכתב את דעתו מעצמו. הרי הוא לא חייב להיות צמוד אליו.

ומה שכתוב בהערה פה ע"י המו"ל בזה"ל, **בספרי מסורת שלפנינו לא נמצא זה**. הדבר פשוט. הרי כל הספרים כותבים כך.

[ידידי הרה"ג איתמר חיים כהן שליט"א כתב להעיר כאן, שיותר מסתבר לו שגם לפני בעל ילקוט מדרשי תימן היה כתוב בספר אור האפילה מפיק, ועל כן הוצרך לחלוק. כי בלאו הכי, לא היה צריך לומר לא מפיק אל"ף, דמילתא דפשיטא היא. ועיין בספר אהל משה לר' אהרן משה בן צבי הירש דף ט"ז שלהי ע"ג, טעם למה נוספה אל"ף בתיבת וירא עכ"ל נר"ו. ולענ"ד הדברים שקולים. עכ"פ את טעם האהל משה, הבאתי כבר באותו שיעור].

באות ה"א, כגון גִּבְהָהּ. בעא"ן גם יש פסוקים, כגון יִרְעֶה, פָּרוּעַ. אבל באות אל"ף אין פסוקים כאלו. ומסביר זאת בנחלת יוסף, שלא יתכן לאות אל"ף להיות נח נראה. כדי להקל על ביטוי האותיות הגרוניות, עשו פתח גנובה כנודע. אבל באל"ף לא היה צורך. שָׁמַע מינה. זהו הַסֵּפֶר טוב.

ולתרץ את שיטת בעל אור האפילה, נצטרך לומר כך. או שפסוק ז'ירא בלק' הוא יוצא מן הכלל, או שבכלל אין ראייה מן האותיות הגנובות. כי בניקוד הבבלי בכלל לא היה מושג כזה. הם קראו למשל נִיחֹחַ, רִיחַ, מִזְבֵּחַ, גְּבוּהָהּ, וכן הלאה. ממילא אם קריאת מהר"נ בן ישעיה בתיבת ז'ירא בלק', היתה לפי המסורת הבבלית, אין מדברי בעל נחלת יוסף שום ראייה לסתור, כי הם לא קראו בכלל בשום אות פתח גנובה.

זה מה שיש לנו לומר לעת עתה לגבי נושא הבג"ד כפ"ת והמסתעף. המבין יבין, ומי שלא הבין, שיחזור על השיעור. כדאי מאד לחזור ולחזור מתוך הכתב, ברוך ה' שמדפיסים זאת, יגעתו רבות על העניינים הללו, לפני שאמרתם לפניכם.

וידעני ג"כ שהדברים שאמרת, כל הדקדוקים האלו, אינם שווים לכל נפש. ובכל זאת דיברתי עליהם, כי הם חשובים. אֲשֶׁרִי אָדָם מֵצֵא חֶכְמָה [משלי ג, יג]. דקדוק מבטא לשון הקודש אינו בכדי. לכל נקודה קטנה בעולמנו זה, יש השפעה עצומה בעולמות העליונים. לכל דבר קטן, יש משמעות גבוהה בסתרי תורה.

אנחנו מדברים בעולם שלנו. ילד לומד אל"ף בי"ת, והוא יודע שכל הספרים כתובים באותיות קדושות אלו. רק ע"י לימוד האל"ף בי"ת, הוא יבין ויקרא בסוף את הכל. זהו משל, ללמדנו כי אפילו שאנחנו מתעסקים כביכול בדברים קטנים, אלו הם עניינים שעומדים ברומו של עולם, ומהם יצטרפו ויודעו לנו לבסוף דברים גדולים בעולם האמת.

דברי התעוררות לאור התפשטות המגיפה 'קורונה', סיבה הנראית לביאתה, ובמה עלינו להתחזק. דבר כבוד שהיה בתימן בתקופת מה"ר זכריה הרופא, והלכות בענייני רפואה הנוגעות לכך. קורונה בגימטריא המשיח בא.

עתה נדבר בעזרת ה' מ"ענייני דיומא".

אנחנו רואים בזמן האחרון שינויים ממש גדולים. אֵל שְׁמוּעָה כִּי בָאָה, וְנִמְסָה כָּל לֵב וְרָפוּ כָּל יָדַיִם, וְכִהְיֶה כָּל רוּחַ, וְכָל בְּרָפִים תִּלְכְּנָה מִיָּם [יחזקאל פרק כא, יב]. עניין הקורונה יצר בהלה ובלבול. הלם. אנשים נתבלבלו, ונמצאים במבוכות גדולות. לא רק פה, אלא בכל העולם, מסוף העולם ועד סופו.

נתעוררו שאלות רבות. תחילה, מָה חֲרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה? [דברים כ"ט כ"ג]. במה צריכים להתחזק? גם שואלים כל הזמן, האם צריכים לשמוע להוראות השלטונות ומשרד הבריאות, או שלא. הם נתנו הוראות שלא להתאסף יותר ממאה איש, ועכשיו הם כבר החמירו, או שעתידים להחמיר בעתיד.

הערה מהקהל: כבר החמירו עתה, שלא להתאסף יותר מעשרה איש...

תשובת מרן שליט"א: לפחות אפשר להתפלל במניין. ברוך ה'. רחמים שבדין.

כמו כן שואלים, האם אפשר ללחוץ ידיים האחד לשני, או שלא. האם לנשק את ידי הרבנים, ואת המוזות, או שלא. נישוק ספר תורה כשמוליכים אותו, או את המטפחת כשעולה לקרוא בס"ת. ישנם השואלים, האם לאגור מזון. כנראה שהם ראו פרסומים ותמונות ממדינות אחרות, שהמדפים כבר ריקים בחנויות. או שהפיצו שמועות כי המרכולים יהיו סגורים.

דבר ראשון שאני חושב, ששורש הבהלה והבלבול, הוא בגלל שאנשים התרגלו בדורנו לחיים אחרים. חושבים, המגפות שמספרים

ולגבי מה ששואלים, מָה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה? התשובה היא, הא גופא. אנשים שהתרחקו מאמונה, הקב"ה מביא להם את העונש הזה. אילו הנגיף היה רק בארץ ישראל, או אצל היהודים לבדם, היינו חושבים על מטרות אחרות. אבל בראותנו שהנגיף פוגע בכל העולם, כנראה ישנו עוון משותף לכולם. חושבני כי כיון שאנשים שפלים זיהמו את העולם עם כל מיני מכשירים טמאים למיניהם. המכשירים יכולים להיות ממש קטנטנים. זעירים. בקושי הם נראים בחוץ, רק בכיס הקטן. נעלמים. לכן גם הקב"ה הביא עלינו מכה כזו, ועוד יותר קטנטנה וזעירה, שאפילו לא רואים אותה בעיניים. מדהים ומבעית כל רעיון.

קיצור הדברים, המגיפה מגיעה בגלל חוסר האמונה והקדושה, והירידה בצניעות, שכנראה היא הגיעה לממדים מבהילים.

אם שואלים, מה צריכים לחזק? התשובה היא, היכן שנפלו, ואיפה שנכשלו, היכן שנחלשו, זהו הדבר העיקרי שצריכים לתקן ולחזק. הפיצו זוהמא רוחנית, וכנגד זה, צריכים להפיץ קדושה, יראת שמים וצניעות. זהו התיקון העיקרי הנדרש.

שמעתי שישנם האומרים שצריכים לתקן את עוונות לשון הרע ורכילות. אבל אינני חושב שזה מה שצריכים במיוחד לתקן כעת. ברור שגם בעניינים כאלו המצב אינו מתוקן, מאחר שהמכה הקשה הזאת באה גם על אומות העולם, מובן כי זה לא קשור ללשון הרע ורכילות. כי אלו אינן משבע מצוות בני נח. לכן צריכים למצוא משהו המשותף גם לבני נח, שאסור בהחלט גם להם.

הרי המשנה במסכת אבות [פרק ה] אומרת, דְּבָר בֹּא לְעוֹלָם, עַל מִיתוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה, שֶׁלֹּא נִמְסְרוּ לְבֵית דִּין, וְעַל פִּירוֹת שְׁבִיעִית. מִיתוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה, הַכוּוֹנָה לְאֲנָשִׁים שֶׁחָטְאוּ חַטָּאִים חֲמוּרִים, שְׁחִיבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה, וְלֹא קִיבְלוּ אֶת עֲנָשָׁם.

עליהם, שמוזכרות בספרים, אלו הֵיָה הָיוּ בדורות שעברו. אז הם היו כל כך פרימיטיביים. לא משוכללים. הרי היום מכשירי הרפואה והטכנולוגיה התקדמו בצעדי ענק. וכי יתכן שיהיו מגפות כאלו בזמננו? מגיפה? מחלה מדבקת? אי אפשר להשתלט על זה?

ואף שאכן, הם התקדמו, הנה רואים שאפילו אנשי השלטון הבכירים מרימים ידים. כמעט ואין להם מה להציע. לא מסוגלים לעשות כלום. הכל אבוד. לא יודעים שום עצה ושום פתרון. וְכָל חֲכָמָתָם תִּתְּפֹלֵעַ [תהלים ק"ז]. אין להם מה לעשות.

וכי בעידן ה"נאור" שלנו, עם כל המחשבים, ועם כל השכלולים, לא יכולים למצוא איזה שהוא חיסון למחלה, כמו שמצאו פתרונות לאלפי דברים אחרים? הרי היום הכל מתקדם בן רגע. אבל להפתעתנו, היום כולם מרימים את ידיהם. אובדי עצות. נבוכים הם באר"ש.

נראה לי כי הדבר הזה, הוא הראשון שמבהיל את האנשים. הם משתוממים. כיצד יתכן שבדורנו המתקדם, יהיה דבר כזה? אנחנו לא מספרים סיפורים, הרי אנחנו בעצמנו חוששים על כך. קיצור הדבר, יש כאן ניפוח של 'כוחי ועוצם ידי'. הכל קרס. והכל בפתאומיות. בהפתעה גמורה, ובמהירות. בלתי טבעי. למעלה מכוחות אנוש.

כעת הם מבינים שהם לא מסוגלים להיאבק ולהילחם בזה. כתוב בתהלים [פרק ב], יוֹשֵׁב בְּשָׂמַיִם יִשְׁחָק, אֲדֹנָי יִלְעַג לָמוֹ. נו, הבה ונראה אתכם עושים משהו. כיצד אתם יכולים להתמודד עם מכה כזו? על דבר כה קטנטן, אין לכם תשובה. כתוב על טיטוס [מסכת גיטין דף נ"ו ע"ב], בְּרִיָּה קְלָה יֵשׁ לִי בְּעוֹלָמִי, וִיתוֹשׁ שִׁמְהָ. עֲלֶה לִיבִשָּׁה וְתַעֲשֶׂה עִמָּה מִלְחָמָה. נגיף כה קטן. בעיני בשר ודם, הוא אפילו לא נראה, אלא רק במעבדות משוכללות, ובכל זאת הוא מבלבל אותם, מסחרר את ראשם.

רבינו עובדיה מסביר בזה"ל, שלא עשו בהן דין תורה. דהיינו, שבת הדין וראשי העם, היו צריכים להעניש את החוטאים, ולא עשו כן. פשעו, ולא נתנו את העונש.

אבל התוס' יו"ט אומר כך, לשון הר"ב, שלא עשו בהן דין תורה. וכיון שפשעו הב"ד וראשי העם, ולא עשו, לפיכך דבר בא לעולם ואינו מבחין [בין טוב לרע], והיה כצדיק כרשע. אבל לשון שלא נמסרו, לא משמע כן, אלא כדפירשו המפרשים, כגון מיתות בידי שמים וכריתות, אי נמי שלא בהתראה, או שברח העובר. החילוק בין שני הפירושים, לפי רע"ז מברטנורא הכוונה שאנשים עברו על עבירות חמורות, שחייבים עליהם מיתה בבית-דין, והבית-דין התעלם מכך. ואף שבלאו הכי אין לנו כיום בתי דינים, אבל צריכים לפחות להעניש על כך. ולפירוש השני שכתב התו"ט, הכוונה שאנשי הדור עוברים עבירות שחייבים עליהם ענשי מיתה בידי שמים וכריתות. דברים שאינם בתחום בית-דין, אלא בידי שמים. גדלו העוונות עד השמים. ולצערנו, בודאי שהדברים נכונים על אנשי הדור, ובודאי עוד הרבה יותר ממה שאנחנו יודעים.

רבינו זכריה הרופא, שהיה בערך לפני כשש מאות שנה, מספר על מגיפה שהיתה בזמנו בתימן. על הפסוק [שמות י"ב י"ב, בספרו מדרש החפץ, דף שי"א], וְעָבַרְתִּי בָאָרֶץ מִצְרַיִם. הוא מסביר את העניין, ומקדים לו הקדמה, כיצד מגיעים לעולם נזקים, והיאך הקב"ה מעניש באמצעות הטבע. הוא גם אומר שיציאת מצרים לאידך גיסא, היתה בדרך נס, שלא בדרך הטבע.

כעת לא ניכנס לכל ההסבר שלו, אך מכיון שהוא מקדים את זה, והוא גם מקשר זאת להמשך, ומוסיף עוד כי זוהי הכוונה במה שאומרים בהגדה, לא על ידי מלאך, לא על ידי שרף וכו'. הקב"ה בעצמו הוא גאל אותנו, כמו שנאמר, וְעָבַרְתִּי בָאָרֶץ מִצְרַיִם, לכן נקרא מהתחלה.

וזה לשונו, אמרו החכמים ז"ל, לא ע"י מלאך. לא ע"י שרף. לא ע"י שליח. דע כי תמצית דברים אלו באמרו אין הקב"ה עושה דבר עד שמסתכל בפימליא שלמעלה, כי הבורא יתעלה לא יעשה מעשה בעולם השפל, אלא באמצעות השכלים הנבדלים. דהיינו, על ידי המלאכים. השפע הטוב מגיע על ידי השכלים הנבדלים. והכל בא באמצעות הגלגלים. ולא יבוא השפע על כל מקבלי השפע, אלא באמצעות השכלים הנבדלים. ולא תהיה אפשרית תנועה לכל בעל נפש, אלא באמצעות הגלגלים. ולא תהיה הוויה והפסד בברואים, אלא באמצעות היסודות.

אבל יציאת מצרים, היא מעשה נס, ואינה בדרך טבע המציאות, אלא חריגה מִטִּבֵּעַ המציאות. ואמר לא ע"י מלאך, כלומר לא באמצעות השכל כרגיל, כי המלאך כאן רומז על השכל כמו שאומר, 'הנה אנכי שולח את מלאכי לפניך' [שמות כ"ג כ'] וכו'.

הענשים שישנם בעולם, מגיעים על ידי מלאכים המשחיתים בעולם, או באמצעות היסודות, דהיינו אש רוח, מים ועפר. הקב"ה מפעיל את הגלגלים האלו בצורה שאינה טבעית, דהיינו במהלך שאינו הרגיל אצלם, וכך הם נענשים. אבל יציאת מצרים, לא היתה כך.

עתה הוא עובר לספר על המגיפה שהיתה בזמנו. וזה לשונו, דע כי בשנת א'תשמ"ז לשטרות – היא שנת ה'קצ"ו ליצירה – היה דָּבָר עצום מאד, ומגפה ומות, ולא נשארו מן האנשים אלא דבר מועט ברב הערים. נותרו בחיים רק מעטים.

והיתה המגפה עוברת מעיר לעיר. והרבה מן האנשים, לא נקברו. כנראה לא היה מי שיקבור אותם. או פחדו ליגוע בהם, פן ידבקו. והיתה שוהה בעיר תקופת ארבעים יום, ולאחר תקופה זו עוברת. דהיינו, המגיפה היתה נמצאת בעיר מסויימת, סך ארבעים יום, ואחרי כן היא

התחברות מזל שבתאי. דהיינו, עונות הדור גרמו לביאת מכה זו.

לפני כן הוא טרח להסביר כיצד מגיעים הענשים לעולם, על ידי הגלגלים והמלאכים. לכן הוא מנמק גם כאן, דרך איזה גלגל נהייתה המגפה? והוא אומר, שְׁהָמָה יסוד האש וכוחו, ונעשה מבול של אש, עם התחברות מזל שבתאי. יסוד האש, הכוונה למחלת הקדחת, שגורמת לעליית החום. יסוד האש המה ונתחמם, ונגרם מבול של אש, ורבתה הקדחת בעולם.

בהערות שנדפסו שם למטה [מספר 69], הביאו נוסחא אחרת, בה מפורט שמות הערים בתימן שפגעה המגפה. וזה לשונו, דע כי בשנת א'תשמ"ה, אירע דבר כבד, ונודע שהיה בעדן ובתעו, והיה במשך שנתיים. באותם שני המקומות שהתה המגפה במשך שנתיים. ונעקר מתעו ומגבלה, אל עיר ד'מאר בזמנינו. העיר ד'מאר ידועה, היא במרכז, וגבלה היא בדרום תימן. ועין בעין ראינו. זאת אומרת, במו עינינו ראינו את המגפה באה לד'מאר, שהוא רבי זכריה הרופא, היה גר שם. וזה היה בשנת א'תשמ"ז. ונעקר מאצלנו מדמאר, אל צנעא. ונעקר ביוהכ"פ וכו'. ועבר אל הצפון, ולא ידענו מה היה אודותיו. דהיינו, אין לו ידיעה מה היה בהמשך, מזמן יום הכיפורים שהמגפה יצאה מעיר צנעא, עד שבאה למחוזות אחרים, בצפון תימן. לא היה קשר.

דרכה של-מגפה בתימן, הלכה מן הדרום, עברה אל המרכז, ומשם אל הצפון. ממש כסדר.

לגבי עניין הקורונה, וכיצד להתנהג מבחינה הלכתית, חושבני כי הדברים שחייבים אותם, כגון מה שקשור ללימוד תורה, וכן תפילות, אין לבטלם. כתוב בקהלת נח, ה', שוֹמֵר מִצְוָה, לֹא יִדַּע דְּבַר רָע. כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה. כמובן שאם ח"ו יהא בכך משום פיקוח נפש, יצטרכו להתפלל ביחידות. אך

עוברת אל מקום אחר. ומי שבא מעיר המגפה, העבירה לאנשים, ומתו אנשי העיר האחרת. זהו הדיבוק. אנשים נדבקו על ידו. היה אחד שגר בעיר שנתפרצה המגיפה, או במקום שהמגפה עברה לשם, והוא העביר אותה לאנשי עיר אחרת. בכל עיר, המגפה היתה במשך ארבעים יום. כנראה כמו מלקות ארבעים. ומי שלקח מה שהוא מחפצי המתים, מת. אפילו החפצים נדבקו במחלה, והם גרמו לאנשים שחשבו לקחת את רכושם, למות גם הם.

והנשארים מן האנשים, מלכו על העיר. והשתלטו אלה שהיו תחת פרסת כל רגל. ומי שהיו עניים, העשירו. הוא אומר שהדור כולו השתנה. האנשים שמקודם היו הבזויים, השתלטו. והעניים, נהפכו לעשירים. הדור הקודם, נעלם.

מסיים מהר"ז הרופא, מה שברור אצלי, כי הוא בעקבות עונות הדור, שְׁהָמָה יסוד האש וכוחו, ונעשה מבול של אש, עם התחברות מזל שבתאי. והוא מזל רע. אלו הם המלים שכתובות בשמו, כי זה מתורגם מערבית. ברם חושבני שכאן המתרגם לא דייק, כי לא מובן בעצם מה הוא רוצה. מה הם המלים האלו, מה שברור אצלי, כי הוא בעקבות עונות הדור. וכי זהו חידוש? ברור שהמגפה מגיעה מעונות הדור. ובפרט ההמשך, שְׁהָמָה יסוד האש וכוחו. לא מובן קשר הדברים.

כאשר הסתכלתי במקור שהוא בלשון ערבי, חושבני שהוא נתכוון לומר כדלקמן. במקור כתוב, ואן כאן תאבע לעונות הדור. והכוונה היא, כי אף שפשוט שהמגפה הגיעה בגלל עונות הדור, וכי זאת תוצאה שלהן, אבל בכל זאת יש להסביר דבר נוסף. דהיינו, אפילו שברור שהמגפה הגיעה בגלל עונות הדור, כיצד בכל אופן הקב"ה עשה בפועל את המגפה? על ידי שְׁהָמָה יסוד האש. יסוד האש נתחמם כל כך, עד שנהיה מבול של אש, עם

לגבי הדברים שאינם חובה, ואינם מוכרחים. למשל, נישוק המזוזה, אף שמצד עצמו הוא טוב, חיוב מצוה. וכן נישוק ספר תורה. אלו דברים שאינם חובה, ואין להסתכן ולסכן אחרים כדי לעשות זאת.

מי שהכיר את הדור שעבר, ראה שאבותינו כאשר הולכו והחזירו ספר תורה, הם לא ליוו אותם, ואפילו לא התקרבו אליו. הם נישקוהו ממקומם באויר. ואף שעצם נישוק הס"ת, הוא טוב וראוי, אבל הוא אינו חובה. מהרי"ץ מביא [תכלאל עץ חיים ח"א דף ס"ב:] שישנה מצוה ללוות את הספר ולנשקו, לכן אנחנו כיום נוהגים בזה.

אותו הדבר לגבי נישוק מטפחות הספר כפי שנהגו לפני הקריאה ואחריה, מ"מ זה לא חובה. לא חייבים לנשק את הספר בעצמו, וכן את המזוזה. אפשר לנשק באויר, בלי לגוע, כי זה לבדו מושך קדושה. זהו חיוב מצוה. מי שלא מוכרח, שלא ינשק.

לגבי הישיבות והכוללים, ותלמודי התורה, שזמר מצוה, לא ידע דבר רע. כיון שיתכן שישתנו דברים הנוגעים לפיקוח נפש, צריכים להיזהר, ולדעת איך ומה בדיוק.

ישנם רבים האומרים, ואשריהם ישראל שהם מאמינים בני מאמינים, שהמשיח בפתח. מצאו גימטריא. המשיח ב"א, בגימטריא קורונה. מלת קורונה היא 367, והמשיח בא, בגימטריא 366. עם הכולל.

אמרתי אם כן, מה טוב, גם אני יכול להוסיף כמו שאמרתי בס"ד מקודם, שזה בבחינת קרן משיחו, כמו שכתוב בפסוקים [שמואל א פרק ב, י]. וְיָרָם קָרְנָן מְשִׁיחוֹ, וכן בתהלים [פרק קמח], וְיָרָם קָרְנָן לְעָמוֹ.

מהרי"ץ [עץ חיים ח"א דף כ"ב] כתב בזה"ל, עשר קרנות היו לישראל. נבואה, שנאמר [שמואל א'

ב' א'] רָמָה קָרְנִי. וארץ נקראת קרן, שנאמר [ישעיה ה' א'] בְּקָרְנָן בֶּן שָׁמֹן. ולויה, שנאמר [דברי הימים א כ"ה, ה'] כָּל אֵלֶּה בָּנִים לְהִימָן וכו'. וְאֶדֹם – כנראה כצ"ל, ורק מפני הצנזורה נדפס וארם. ושור"ר שאכן בכת"ק כתוב לנכון וְאֶדֹם – נטלה [אותן] מישראל, שנאמר [דניאל ז' ז'] וְקָרְנֵי עֶשֶׂר לָהּ. ועתיד ליטלם מהם ולהחזירם לנו, שנאמר [תהלים ע"ה, י"א], וְכָל קָרְנֵי רְשָׁעִים אֲגַדֵּעַ, תְּרוֹמְמָנָה קְרָנוֹת צְדִיק.

מעתה העניין יותר מובן. כבר אמרנו מקודם שאפשר לומר 'קארונה', לרמוז על הקרן הזאת, וחסרון האל"ף, הוא"ו והה"א, שאין לנו בגלות עד שימחה שמו של עמלק, שורש הרע.

צריכים לדעת כי ישנם יסודות איתנים לדברים האלו, שכן בשיר השירים רבה [פרשה ב' פסוק י'], ובפסיקתא דרב כהנא, ובילקוט שמעוני ועוד מדרשים, כתוב כך, 'זקול התור נשמע בארצנו', איזה זה? זה קולו של מלך המשיח, המכריז ואומר [ישעיה נ"ב], 'מה נאוו על ההרים רגלי מבשר'. 'התאנה חנטה פגיה', א"ר חייא בר אבא, סמוך לימות המשיח, דְּבָר גדול בא לעולם, והרשעים כלים. מטרת הדבר והמגפה, היא כדי לכלות את כל הרשעים שבעולם. 'זהגפנים סמדר נתנו ריח', אלו הנשואים, ועליהם נאמר [שם, ישעיהו ד'], 'זיהיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם'.

נסביר את משמעות הדברים, על-פי המבואר בש"ש"ר המבואר. בשיר השירים [פרק ב', י"ג] כתוב, הַתְּאֲנָה, חֲנֻטָּה פְּגִיָּה. וְהַגְּפָנִים סְמֶדֶר, נָתְנוּ רִיחַ. התאנה, זו כנסת ישראל, שנמשלה לתאנה. היא חונטת את הפגים שלה. וחנטה, הוא מלשון הכתוב [בראשית נ' כ"ז], וַיִּחְנְטֻ אוֹתוֹ, וַיִּישָׁם בְּאָרוֹן בְּמִצְרַיִם. אלו המתים בארונות. הפגים, אלו פרות הבוסר, הקהים והמרים. אותם הפגים, שהם נחשבים לפסולת, אלו פושעי ישראל, פָּלִים ואובדים. הרי אותם הפושעים מעכבים את התשובה, ואת הגאולה, לכן הקב"ה מסיר אותם מעל עם ישראל.

הגלות הרביעית. מביא לנו מהר"נ בן ישעיה מאמר חז"ל שהיה לפניו, שהגלות הזאת תימשך עד לשנת תש"ף.

חכם אחד הביא לי את המדרש הזה, בכדי להוכיח כי שנת ה'תש"פ היא שנת הגאולה. ואעפ"י שבמדרש לא כתוב במפורש שהגאולה תלויה בזה, אבל כך כנראה יוצא ממילא, כי בסיומה של מלכות הרביעית, צריך לבוא המשיח. הגאולה היא לאחר מלכות הרביעית, שהיא סיום כל הגליות.

אולם צריכים לחקור, המנין הוא אכן תש"ף, אבל מה עם האלפים? הדברים לא מפורשים כמו ההבנה הזו, רק כתוב שהמלכות תימשך כמנין יען. כמנין הזה עם ישראל ירצו את עוונם.

וכיצד מנין יען מגיע לתש"ף, זה פשוט, כי לפי מנין אי"ק בכ"ר וכו', הנו"ן הפשוטה היא שבע מאות, ועוד עשר ועוד שבעים, סה"כ שבע מאות ושמונים. החשבון נכון וברור. זה תש"פ.

אך כאמור, לא ברור לי בכלל שהוא מתכוון לשנתנו זו שהיא שנת ה'תש"פ, כי במנין זה אין התייחסות לאלפים. ואעפ"י שאפשר לומר שמנין האלפים אינו מוכרח, שהרי מצוי לפעמים מונים לפרט קטן, בלי הפרט הגדול. מה גם שיתכן שעיקר הדבר תלוי בדברי הגמרא במסכת סנהדרין נדף צח ע"א, על הפסוק [ישעיהו פרק ס, כב], הַקָּטָן יִהְיֶה לְאֶלֶף, וְהַצָּעִיר לְגוֹי עָצוּם, אֲנִי יְיָ בְּעֵתָהּ אֲחִישָׁנָה. ושואלת הגמרא, כתיב בְּעֵתָהּ, וכתיב אֲחִישָׁנָה? ומתרצת, זכו, אֲחִישָׁנָה. לא זכו, בְּעֵתָהּ. כך אפשר גם בכוונת פסוק זה, שכתוב בו, יַעַן וּבְיַעַן, אולי נצטרך להוסיף לא כמנין יען, אלא כמנין וּבְיַעַן.

במענה לשאלה מהקהל: מה גם, שרבי נתנאל בן ישעיה לא אומר שהגאולה תהיה בשנת ה'תש"פ, אלא רק, עפ"י ההבנה הזו, שהמלכות הרביעית תימשך במשך שבע מאות ושמונים

ישנו מאמר הקרוב לזה, שאינו עוסק דוקא ברשעי ישראל, כמו שכתוב במאמר דלעיל, אלא על אומות העולם. הדברים קרובים, ושניהם נכונים, משלימים זה את זה.

בתוספתא [מסכת תענית פרק ב] כתוב כך, ואומר, 'כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי וגו'. ר' מאיר אומר, מבול של מים, אין. אבל מבול של אש ושל גפרית כדרך שהביא על הסדומיים, יש וכו'. ר' יוסה אומר, מבול של כל דבר אין, אבל מבול של דבר לאומות העולם לימות המשיח יש, שנאמר [זכריה פרק יא, י], וְאֶקַח אֶת מִקְלִי אֶת נֹעַם, וְאֶגְדַּע אֹתוֹ, לְהַפִּיר אֶת בְּרִיתִי, אֲשֶׁר כָּרַתִּי אֶת כָּל הָעַמִּים. מהו אומר? וְתִפְּרֹץ בָּיוֹם הַהוּא.

ביאור הדברים הוא כדלקמן. הקב"ה נשבע שהוא לא יוריד יותר מבול, שנאמר [ישעיהו פרק נד, ט], כִּי מִי נֹחַ זֹאת לִי, אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְדִּי מִי נֹחַ עוֹד עַל הָאָרֶץ. בכל זאת, אומר הקב"ה, כי לעתיד לבוא, השבועה הזאת תופר. אז הוא יפר אותה, והיא תתבטל, ויבוא מבול של דבר. הקב"ה יגדע את המקל, ויוריד מבול של דבר על אומות העולם.

נמצאנו למדים, שימות המשיח נועדו לכלות גם את הרשעים מישראל, המעכבים את הגאולה, ואינם חוזרים בתשובה. בעוונותינו הרבים, אלו הם מהערב רב, או משורש עמלק.

תשמעו דבר נפלא, שכתוב בספר אור האפילה [פרשת בחוקתי דף שפ"ג] לרבינו נתנאל בן ישעיה, שאנחנו מדברים עליו בזמן האחרון כבר כמה פעמים. על הפסוק, וְהֵם יִרְצוּ אֶת עוֹנָם, יַעַן וּבְיַעַן, בְּמִשְׁפָּטֵי מֶאֱסוֹ, וְאֶת חֻקֹּתֵי גְעֻלָּה נִפְשָׁם. הוא כתב כך, אמרו, שמלכות רביעית תימשך כמנין יען, שהם תש"ף. דהיינו, מלכות רביעית תימשך לכל היותר, כמנין הגימטריא של יען. מלכות רביעית היא מלכות אדום, שאנחנו עכשיו נמצאים בה, ומצורפת אליה גלות ישמעאל כנז' במפרשים, בספר דניאל, והיא

שנה. וכל זה אם זכינו, אבל אם לא, שמא נמשיך עד למנין שנת וּבִינָעַן. ולא רק עוד שש, אלא תוסיף עוד שבע מאות ושמונים שנים, ועוד שש שנים. ביחד אלף שש מאות ששים ושש. כך יכול להיות. אלא שצריך לדעת מאימתי החשבון הזה מתחיל.

ישנה הערה נוספת שצריך להעיר על תרגום דבריו, שכפי הנדפס כתוב כך, אָמְרוּ, שְׁמִלְכוֹת רְבִיעִית תִּימְשֶׁךְ כִּמְנִין יַעֲזֶן. אבל במקור בלשון ערבי לא כתוב לשון אָמְרוּ בדיוק, דהיינו קֵאלוּ בלשון ערבי, אלא 'קִיל' אֵן מִלְכוֹת רְבִיעִית תְּדוּם עֲדָד יַעֲזֶן, אֵלֶדִי הוּא תִשְׁפֶּה. ולשון 'קִיל', בהרבה מקומות אינו מתפרש בכוונת 'אָמְרוּ', אלא 'יש אומרים'. ממילא הוא בעצמו אינו מביאו בהחלטה גמורה, אלא כצידוד, שנדע שישנה דעה בזאת.

בדומה לזה, גם לפני כן כתוב במדרש אור האפילה, על הפסוק, כָּל יְמֵי הַשָּׁמָיָה, תִּשְׁבָּת, אֵת אֲשֶׁר לֹא שָׁבָתָהּ, בְּזֵה"ל, אֵמְרוּ, שִׁישְׂרָאֵל בִּיטְלוּ אֵת הַשְּׁמִיטָה בְּבֵית רֹאשׁוֹן שִׁבְעַת שְׁמִיטוֹת, וּלְפִיכֶךְ חָרַב הַבַּיִת שִׁבְעִים שָׁנָה, כִּנְגַד אוֹתָן הַשְּׁמִיטוֹת. גם שם צריכים להעיר את אותה ההערה, שבמקור כתוב קִיל אֵן יִשְׂרָאֵל בִּיטְלוּ אֶל־שְׁמִטָּה וכו'. ויעו"ש בספרי ופירש"י ושאר ספרים.

ממילא יוצא, שבכלל לא ברור אצלי שכוונת רבינו נתנאל בן ישעיה שהגאולה נועדה שתבוא בשנתנו זו, שהיא שנת ה'תש"פ, כי הוא מעלה זאת רק בלשון יש אומרים וכו'.

אני רואה שהזמן של־שִׁיעוּרֵנוּ נגמר. "הגיע קץ גלותנו", אבל בעוה"ר המשיח עוד לא בא, לכן נדבר בראשי פרקים, מעט ואפס קצתו ממה ששלח אלי ידידנו הרב אסף לוי הי"ו, מעיר ביתר עילית, בשם הרב משה בר שלום הי"ו, שאומר כי כן נמצא גם בחידושי החתם סופר [בהוצאת מכון החת"ס כרך ויקרא, דף פ"ב] בזה"ל, והנה תִשְׁפֶּה עִם מִשְׁקַל גִּימְטְרִיא וכו'. והנה,

'בתנור אחד', הוא רמז. כי אל"ף עם תש"ף, הוא אותיות 'אשפת', כי מֵאֲשַׁפֶּת יָרִים אָבִיזִין [שמואל א' ב', ח"ו], אם הוא בתכלית ההשפלה, בחינת אשפות, אז ידים קרן לעמו. ומוסיף עוד בשמו בזה"ל, "פקד פקדתי", בגימטריא תש"פ.

בכל זאת חושבני, כי אנחנו רוצים לקצר ולומר מה שנוגע אל יסודות העניין, שצריכים לחזק את בדיק הבית. לתקן בעיקר את יסודות הקדושה והצניעות. לדעת מה טפל, ומה עיקר. דהיינו, הגימטריאות אינם העיקר, וכן כל החשבונות הללו. הם יכולים להיות, או שכן, או שלא. יתכן שאנחנו סמוכים לימות המשיח. יהי רצון. ואם לאו, אזי אנחנו ב'חבלי משיח'. אנחנו לא יודעים.

העיקר הוא, אם ברצוננו להינצל מן ה"דיבוק", דהיינו הדבקות מאותן המחלות, יש לקיים את מה שכתוב [דברים י' כ'], וּבֹו תִדְבֹּק. לא צריך לפחד מן הנגיף עצמו, אלא מן העבירות שהביאו אותו. כתוב [קהלת פרק ג', יד], וְהָאֱלֹהִים עֹשֶׂה שְׂיִדְאוּ מְלַפְנֵיו. על הרעמים אמרו, [ברכות דף נט א], לא נבראו רעמים, אלא לפשט עקמימות שבלב. כל הדברים המפחידים האלו, מסייעים לאדם להתקרב אל הקב"ה. ממילא התשובה הראויה היא, וּבֹו תִדְבֹּק. אם אדם נדבק בהקב"ה, לא יידבק שום חולי. כמובן גם כן, צריך לקיים את כל ההוראות, כדת וכדין.

בקשר לאגירת מזון, אין לי ידיעה ברורה, אבל בכל אופן, לא צריכים להגזים. מצוות בודאי צריכים לאגור, ולזרוק את העבירות. לגבי לחיצת ידים, בודאי צריכים להימנע, ואם לחצתם, אח"כ יש לשטוף ולנקות היטב בחומר חיטוי.

כאשר אנשים מתכנסים, גם כן צריך לקיים את ההוראות. יש לציין לאחד ממכתבי רבי עקיבא איגר שנכתבו בזמנו, לפני כמאה ותשעים שנה, [אגרות רעק"א דף ק"ט] בזה"ל, בעניין תפילה

השלמה בעניין קריאת פסוקי הגאולה שבמגילת אסתר, האם הציבור אומרם בקול רם קודם לש"צ או אחריו.

אני מוכרח לסיים בדבר נוסף, עליו חשבתי שאספיק להרחיב עליו יותר, והבטחתי לח"א לדבר על כך בשיעור הזה, אבל כבר לא נותר לנו זמן.

בקשר לנושא שדיברנו בשיעור הקודם, לגבי קריאת פסוקי הגאולה במגילת אסתר בקול רם, נדבר ממש בראשי פרקים, ויתכן אולי שנסביר יותר בס"ד בשיעור הבא, כי צריך להרחיב עליו יותר. המדובר הוא על אותם הפסוקים שנהוג לכפלם, וחקרנו איזה מנהג יותר נכון, האם שהש"ץ יפתח, או שהציבור יפתחו.

חתני כבני, הרה"ג נריה חובארה שליט"א, שלח לי מכתב, ונדבר עליו ממש בראשי פרקים. הרי הבאנו אז, כי ישנו מקור בדברי רב עמרם, בשם רב סעדיה גאון. אבל הוא טוען, כי דוקא אפשר להבין שמשם ראייה גדולה למנהג העיר צנעא, ונראה לו עוד יותר, כי ממנו התחיל והתבסס מנהגם.

טעם הדבר הוא, שרב עמרם כתב שישנם ציבורים, שהחזן אומר, 'זמרדכי יצא', והציבור לא חוזר על כך, אלא ממשיך 'מלפני המלך', ורק אחרי כן הם חוזרים על הפסוק. למה הם עושים זאת? בשביל היכר שאינם יוצאים ידי חובה, כיון שהמצוות אינם צריכות כוונה. וכו' וכו'.

יש עוד אריכות על כך, ודיוקים רבים, ואי אפשר לדבר עליהם, "על רגל אחת".

לגופו של עניין, נראה שפירושו יכול להיות, דהיינו, אולי נמצא איזה מקור למנהג צנעא. ברם הדברים סתומים. לא מוכרח לפרש את רב עמרם גאון כפי ההקדמות האלו, כי הוא מביא את המנהגים, ולא מפרש אותם. אולי זה נכון, ואולי הפירוש הוא אחר.

בבית הכנסת. לדעתי זה אמת. שהקיבוץ במקום צר, איננו נכון. אבל אפשר להתפלל כתות כתות, ובכל פעם מְתִרְמַעַט, ערך ט"ו אנשים. ויתחילו כאור הבוקר, ואחריה כת אחרת.

הוא אומר לעשות שני מניינים. אז בשנת ה'תקצ"א, היתה מלחמה בין פולין ורוסיה וכו', ואחרי המלחמה נהייתה מגפה רח"ל. הוא כותב הרבה הדרכות כיצד להתנהג. אך כיון שהזמן קצר והמלאכה מרובה, לא נקרא את כל לשונו.

לכן נראה לי שהדברים אמתיים ונכוחים, ואין כדאי שיתקבצו אנשים רבים במקום אחד. מספיק להיות ט"ו אנשים בכל פעם, כך היה עכ"פ לפי מצב זמנו.

שאלה מהקהל: מה לעשות לגבי מקוואות?

תשובת מרן שליט"א: אם מדובר על חובה, כבר אמרתי מקודם, שזמר מְצוּה, לא ידע דְּבָרָה. מי שטובל בקביעות, שלא יחשוש. זה לכאורה, לפי המצב עתה. אבל שאר האנשים, צריכים להיזהר.

נפרט יותר. טבילת נדה, פשיטא שהיא הכרח, זה עוון כרת רח"ל, ואין ברירה אחרת. אלא שצריך להיזהר ככל האפשר, וכנראה יועילו חמרי חיטוי בתוך המים וכדו'. אבל את כל ההכנות, שלפני כן, אפשר לעשות בבית, כגון החפיפה, ובמקלחת וכו'.

לגבי אנשים בטבילת עזרא, דהיינו בעל-קרן, שיטבול במקוה, זה ראוי ורצוי, אבל לא חובה כידוע. לכן אם יתברר שיש בכך חשש הידבקות ח"ו, אזי צריך להסתפק בתשעה קבין. ולפי מציאות זמנינו, זה קל מאד להשתטף תחת דוש המצוי בכל בית בזרם חזק של מים, במשך כשלוש דקות רצופות, כשהמים באים בלא הפסקה על רוב גופו, ומסתלקת בזה טומאתו.

ובכל אופן, אפילו שיש צד לכאן, ויש צד לכאן, עדיין הדברים בלתי חלקים. בעז"ה אנחנו נרחיב בכך יותר, ונגיע למסקנא יותר ברורה. בקצרה לעת עתה אנחנו נאמר, שיתכן בכלל פירוש שונה לכל המנהגים, וממילא אי אפשר לומר כמו שהוא שלח אלי, שהתגלתה עדות ברורה למנהג צנעא.

אחרי ככלות הכל, נראה לי שמנהג צנעא הוא רופף, ואין לו מקור ברור. דהיינו, גם המקור שנמצא, אינו ברור, לא מפורש. כל כולו פרשנות. אפשר לבאר כך, ואפשר לומר אחרת. מאידך, למנהג הרווח ישנן יסודות מפורשים, לכן נראה לי שהוא העיקרי. ובכל זאת, שערי תירוצים לא ננעלו.

הקב"ה יזכנו וישמרנו, שנינצל מכל מחלה, ומכל דבר רע. ואם אנחנו אכן בימות המשיח, יהי רצון שיתקיים בנו בקרוב מאמר חז"ל שבגמרא במסכת ראש השנה נדף י"א ע"א, בניסן נגאלו, ובניסן עתידין ליגאל, אבי"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת. השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אבי"ר.

רבוֹן הָעוֹלָמִים, בָּאֵנוּ לְחַלּוֹת פְּנִיָּה, שֶׁתִּמְנַע הַמַּגִּיפָה מֵעֲלֵינוּ, וְלֹא תִתֵּן הַמַּשְׁחִית לָבֹא אֵל בְּתֵינוּ. וְרַחֵם עָלֵינוּ וְעַל טַפֵּינוּ וְעַל עוֹלָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמּוֹךְ. וְקַבֵּל תְּפִלָּתֵנוּ כְּמוֹ שֶׁקִּבַּלְתָּ קְטֹרֶת הַסַּמִּים שֶׁהִקְטִיר לְפָנֶיךָ אֶהְרֹן הַכֹּהֵן כְּאֲשֶׁר הֵחֵל הַנֶּגֶף בָּעָם, שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהְרֹן קַח אֶת הַמִּחָתָה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁים קְטֹרֶת וְהוֹלִיךְ מִהֲרָה אֶל הָעֵדָה וְכִפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הֵחֵל הַנֶּגֶף. וַיִּקַּח אֶהְרֹן כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיֵּרָץ אֶל תּוֹךְ הַקָּהָל וְהֵנִיחַ הֵחֵל הַנֶּגֶף בָּעָם וַיִּתֵּן אֶת הַקְטֹרֶת וְכִפֵּר עַל הָעָם. וַיַּעֲמֵד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצֹר הַמַּגִּפָּה. וְכֵן דָּוִד, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּבֶן שֵׁם דָּוִד מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיַּעַל עֹלֹת וּשְׁלָמִים וַיַּעֲתֵר יְהוָה לְאָרֶץ וַתַּעֲצֹר הַמַּגִּפָּה מֵעַל יִשְׂרָאֵל. כִּי אַתָּה אָבִינוּ. וְלֹךְ תְּלוֹוִיֹת עֵינֵינוּ. רַפָּאנוּ יְהוָה וְנִרְפָּא הוֹשִׁיעֵנוּ וְנִשְׁעָה כִּי תִהְלֵתֵנוּ אַתָּה. שְׁכֵן כְּתוּב בְּתוֹרָתְךָ, וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּךָ כָּל חָלִי וְכָל מַדּוּי מִצָּרִים הָרָעִים אֲשֶׁר יִדְעָתָ לֹא יִשְׁיָמָם בָּךְ וְנִתְּנָם בְּכָל שְׁנָאֶיךָ.